Tarih Dergisi
Turkish Journal of History

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Tarih Dergisi - Turkish Journal of History, 80 (2023/2): 55-113
DOI: 10.26650/iutd.20231641

Araştırma Makalesi / *Research Article*

İlmiye Mesleği İstihdamında Usülsüzlük İddiaları Üzerine Kanuni'nin Emriyle Yapılan Kapsamlı bir Tahkikat*

A Comprehensive Investigation on Allegations of Irregularities in the Employment of the Learned Profession in the Age of Suleyman the Magnificent

Mehmet İpşirli**

*Bu tahkikat dosası, M. İpşirli tarafından "Anadolu Kazaskeri Sinan Efendi Hakkında Yapılan Tahkikat ve Bunun İlmiye Teşkilatı Bakımından Önemi" (İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, VIII/ 1-4 (1984), s. 205-218) başlıklı bir makale ile daha önce tanıtılmıştır.
Bu çalışmada ise tahkikat dosyasının daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış olan tam metni verilmektedir.

**Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: M.P. 0000-0002-1665-1620

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Mehmet İpşirli,
İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-posta/E-mail: mipsirli@medipol.edu.tr

Başvuru/Submitted: 28.05.2023
Revizyon Talebi/Revision Requested: 31.05.2023
Son Revizyon/Last Revision Received: 11.06.2023
Kabul/Accepted: 29.06.023

Atıf/Citation:
Ipsirli, Mehmet. "İlmiye Mesleği İstihdamında Usülsüzlük İddiaları Üzerine Kanuni'nin Emriyle Yapılan Kapsamlı bir Tahkikat." *Tarih Dergisi - Turkish Journal of History,* 80 (2023): 55-113. https://doi.org/10.26650/iutd.20231641

ÖZ

Osmanlı Devlet teşkilatında kazaskerler Divan-ı Hümayun üyesi olmanın yanında yargı ve öğretim sisteminin düzenlenmesi ve işleyişinden sorumlu idi. Kazaskerlerin zaman zaman sorumluluklarını ihmâl etmeleri, usülsüz davranmaları sebebiyle görevden alındıkları, hatta haklarında tahkikat ve teftiş yapıldığı bilinmektedir.

Bu konuda üzerinde durulmağa değer bir misâl 1551 yılında Anadolu Kazaskeri Sinan Efendi'nin kazaskerlikten azli ve sonra dört yıllık kazaskerliği dönemindeki idarî uygulamalarının teftiş edilmesidir. Bu tahkikatta 196 şikâyetçi, uğradıkları haksızlıkları tek tek dile getirmekte ve Sinan Efendi'ye her bir şikâyet hakkındaki cevabı sorulmaktadır. Öne sürülen şikâyetler ve kazaskerin verdiği cevaplar ilmiye teşkilatının işleyişini tanıtması ve olayların perde arkasını yansıtması bakımından son derece önemlidir.

Bu örneklerden hareketle ilmiye teşkilatını ve mensuplarını şiddetle eleştirmek mümkündür. Ancak bu olumsuz misallerden genel hükümler çıkararak, imparatorluk çapında yargı ve eğitim teşkilatına sahip olan ilmiye kariyeri hakkında karamsar sonuç ortaya koymak ciddi bir metodoloji hatasına düşmek olur. Burada haksızlığa uğrayanların şikâyetlerinin toplanıp bir dosya oluşturulduğunu düşünerek değerlendime yapmak gerekir.

Anahtar sözcükler: Tahkikat, teftiş, yargılanma, mülazemet, kadı, müderris, kazasker, Sinan Efendi, Kanuni Sultan Süleyman

ABSTRACT

In the Ottoman administrative system, alongside being members of the Imperial Council (*Divan-ı Hümayun*), *kazaskers* were also responsible for the regulation and functioning of the judiciary and education system. *Kazaskers* were sometimes dismissed from their posts and subjected to investigations and inspections on the grounds that they failed to fulfill their responsibilities or engaged in inappropriate behavior. An example worth mentioning in this regard is the dismissal of Sinan Efendi, the *Kazasker* of Anatolia, from the office in 1551 and the subsequent inspection of his administrative practices during his four years of service. In this investigation, about two hundred complainants individually expressed the injustices they had exposed and Sinan Efendi was asked to respond to each complaint. The complaints raised and the responses given by the *Kazasker* are extremely important in terms

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

of introducing the functioning of the *ilmiye* institution and reflecting the behind-the-scenes events. The terminology utilized in the *ilmiye* career, as well as the richness of their meanings and the forms they took in practice are also noteworthy. Based on this and other examples, it is possible to criticize the *ilmiye* organization and its members severely. However, it would be a serious methodological error to draw general conclusions from these negative examples and to present a pessimistic picture about the *ilmiye* career, which operated as an empire-wide judicial and educational organization. Here, this issue should be assessed by considering how the complaints of those who had been wronged were collected and how the files were created.

Keywords: Investigation, inspection, judgement, *mulazemet*, judge, *muderris*, *kazasker*, Suleiman the Magnificent

Extended Abstract

From the very beginning, the Ottoman Empire attached great importance to the judicial and educational organizations and the scholars who performed these duties. Many regulations were made to ensure that both institutions functioned systematically and properly. In the beginning, the judge of Bursa was in charge of the judiciary and the education organization as the chief judge. As the Ottoman geography grew with new conquests and the number of problems increased, an independent authority was needed to deal with these issues. Thus, the *kazasker* office was established at the beginning of Murâd I's reign in 1362. Later, at the end of Sultan Mehmed II's reign in 1481, the number of *kazasker*s was increased to two, namely Anatolia and Rumelia.

Initially, the *kazasker*s were in charge of all the procedures related to the profession of *ilmiye*, but from the end of the sixteenth century onwards, the administration of high duties was entrusted to the *sheikhulislam*s. The duties and responsibilities of the *kazasker*s, should be analyzed in two parts: legal and administrative. Their administrative duties need to be evaluated under three headings: those related to internship (*mülazemet*), those related to *müderris*, and finally those related to *kadı*s. This article aims to examine the problems encountered in the performance of these three duties through a comprehensive trial of Sinan Efendi, the *Kazasker* of Anatolia.

The judiciary and the education system constituted a vast organization scattered throughout the Ottoman Empire, and in both areas there were constant movement and occasional problems. This situation greatly increased the duties, powers and responsibilities of *kazasker*s. Although many auxiliary personnel were employed in the *kazasker* office to fulfill all these duties, the ultimate responsibility rested with the *kazasker*s themselves.

To what extent did the *kazasker*s fulfill their heavy and responsible duties in a fair and orderly manner, and to what extent were they able to act in accordance with the principles, given that they were sometimes subjected to interventions? The *kadı*s and *müderris*es were in contact with a large number of people and were therefore subject to complaints and unrest. Complaints, especially about the judiciary, reached the center from all over the Empire

and from a wide variety of people. The Imperial Council, and often the sultan himself, was involved in the investigation and inspection of these complaints. Special commissions were sometimes organized for this purpose, and the results of the inspections were submitted as a report to the Imperial Council.

Candidates and members of the educational and judicial professions would complain about *kazasker*s concerning their personal rights. *Kazasker*s, who were at the top of the *ilmiye* class, were always complained about for abusing their vast powers. The historians of the 16th and 17th centuries, in particular Mustafa Âlî of Gelibolu, Selanikî Mustafa Efendi, and Koçi Bey, addressed the problems and complaints that arose in the field of the *ilmiye*, especially in the issues of *mülâzemet* and employment, and criticized them severely.

*Kazasker*s were frequently dismissed for neglecting or abusing their duties. It is also known that investigations and inspections were carried out against them upon their dismissal and the cases, involving large numbers of complainants were heard in public. An example worth mentioning in this regard is the dismissal of Sinan Efendi, the *Kazasker* of Anatolia, from the office in 1551 and the subsequent inspection of his administrative practices during his four years of service.

During this incident, which is referred to in the sources as the Famous Mill Case (*Da'vâ-i Meşhûre-i Âsiyâb*), Bostan Efendi, the Kazasker of Rumelia; Sinan Efendi, the Kazasker of Anatolia; and Saçlı Emir Efendi, the *kadı* of Istanbul, were dismissed from their posts. Upon their dismissal, a decree was issued that they should be inspected. Bostan Efendi's inspection was handed over to the retired *kadı* of Damascus, Ahmed Efendi. The inspection of Sinan Efendi was placed in the hands of Martolos Mehmed Efendi, the *müderris* of Sahn-ı Seman, and the inspection of the *kadı* of Istanbul, Saçlı Emir Efendi was given to Alâeddin Ali Efendi. After days of inspection at the Fatih Mosque, all three scholars were cleared and restored to their former reputations.

Nev'î-zâde Atâ'î writes that all three scholars were dismissed because of Rüstem Pasha's grudge, and not content with that, he even caused their inspections. The information provided by the historian Matrakçı Nasuh as a witness of the events is important. He implies that this case was initiated by Rüstem Pasha.

As a result, this investigation file contains about two hundred complaints and the responses given to these complaints. When these are examined in detail, an extremely negative view emerges regarding the *ilmiye* institution. It is noteworthy that these complaints took place in the middle of Kanuni's reign and ten years after Ebussuud Efendi radically reorganized the employment system in the *ilmiye* class in 1547. Based on these examples, one could criticize the *ilmiye* organization and the authorities of the period. However, it would be a serious methodological mistake to draw general conclusions from these negative examples and to express pessimistic views about the *ilmiye* career. It should not be forgotten that among

the tens of thousands of normal appointments, dismissals, promotions and transfers, the complaints of a group of people who suffered injustice were filed collectively.

The complaints and the *Kazasker*'s responses to them are extremely important in terms of introducing the functioning of the *ilmiye* institution and reflecting the background of the events. These cannot be found in normal *ilmiye* documents or files. Additional benefit is that the complaints were compiled by searching dozens of *ruznamçe* registers, and the responses given to them were presented collectively. The language and style of the text is extremely simple and understandable.

Giriş

Osmanlı Devleti'nde İlmiye, Seyfiye ve Kalemiye kendisine has ilke ve kurallarıyle oldukça erken dönemlerde teşekkül etmiş üç temel meslek olup, bunlar arasında ilmiye Türk İslam devletlerinden intikal eden köklü geleneğiyle daha güçlü ve ayrıcalıklı bir konumda bulunup eğitim ve yargı alanında imparatorluk çapında yaygın bir teşkilata ve toplumla devamlı iç içe olan bir hizmet ağına sahip olmuştur. Mesleğin itibarlı, toplumda karşılığı olan bir konumda olması geniş kitlelerin bu alana rağbetini artırmış, medrese eğitimini tamamlayan adaylar XVI. yüzyıl ortalarına kadar geniş Osmanlı coğrafyasında müderrislik, kadılık ve müftülük hizmetlerine tayin edilip uzun süre görev yapmışlardır.

XVI. asrın ikinci yarısından itibaren sadece medreseden değil Enderun'dan yetişenlerin de sayılarının çok artmasıyla istihdamda sıkıntılar yaşanmaya başlanmış, bunun üzerine devlet idari ve toplumsal boyutları olan bu problemin çözümü için bazı tedbirler geliştirmiştir.

Bu çözümler arasında en etkilisi ilmiye mensuplarının zaman-ı ittisal adıyla belirli bir süre vazifede kaldıktan sonra zaman-ı infisal tanımlamasıyla görevden ayrılıp kısa veya uzunca bir süre bekleyip tekrar tayin edilmesinin bir sistem haline getirilmesidir. Mülâzemet adı verilen bu uygulama her bir ilmiye mensubunun kariyerinde birkaç kere tekrarlanmıştır. En büyük izdiham, sıkıntı ve haksızlıklar mülâzemet sisteminin uygulanmasında yaşanmıştır. Kanuni'den itibaren hemen her padişah döneminde sistemin uygulanmasında hakkaniyete riayet edilmesini, mağduriyetlere meydan verilmemesini emreden fermanlar, kanunnameler çıkarılmış ise de bu konuda usülsüzlükler tamamen önlenememiştir[1].

Eğitim ve yargı mesleği adayları ve mensupları kendi özlük hakları ile alakalı olarak kazaskerlerden şikâyetçi olurlardı. İlmiye sınıfının üst mevkiinde bulunan kazaskerlerin sahip oldukları geniş yetkileri kötüye kullanmaları daimâ şikâyetlere sebep olmuştur. Onaltıncı ve onyedinci yüzyıl tarihçileri özellikle Gelibolulu Mustafa Âlî[2], Selaniki Mustafa Efendi[3] ve Koçi Bey[4], ilmiye alanındaki bozuklukları, mülâzemet ve istihdam konularındaki aksaklıkları, şikâyetleri kendi değerlendirmelerini de ekleyerek vermişler, ağır tenkitlerde bulunmuşlardır.

Kazaskerlerin görevlerini ihmâl etmeleri veya kötüye kullanmaları gibi sebeplerle azledildikleri sıkça görülmektedir. Görevden alındıktan sonra haklarında tahkikat ve teftiş

1 Devlet, mülâzemet sistemi yanında pâye usulünü uygulamaya koyarak ayrıca yeni yeni görevler, makamlar ihdas ederek istihdamı artırmaya çalışmıştır.

2 Gelibolulu Mustafa Âlî, *Mevâ'idü'n-nefâ'is fi kavâ'idi'l-mecâlis*, haz. Mehmet Şeker, TTK, Ankara 1997, s. 312-316.

3 Anadolu mülâzimlerinin Kazasker Damad Muhyiddin Efendi'nin rüşvet ve irtikabı hakkında Sultan III. Mehmed'e ve Valide Safiye Sultan'a arzuhal ve mahzarlar sunup, şikâyetleri üzerine azledilerek, mülâzimlerin istediği Ahizade Abdülhalim Efendi Anadolu kazaskerliğine tayin olunmuştur, Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, haz. Mehmet İpşirli, Ankara 1999, s. 826-827.

4 *Koçi Bey Risâlesi*, haz. Yılmaz Kurt, Ankara 2021, s. 155-156.

yapılmasıyla ilgili örnekler de bulunmaktadır. Çok sayıda şikâyetçinin olduğu davaların halka açık olarak yapıldığı bilinmektedir[5]. Bu konuda üzerinde durulmağa değer bir misâl Anadolu Kazaskeri Sinan Efendi'nin kazaskerlikten azli ve dört yıllık kazaskerliği dönemindeki idarî uygulama ve tasarruflarının teftiş edilmesidir.

Kanuni devrinin tanınmış alimi, Kadı Beyzavi'nin *Envarü't-tenzil ve esrâru't-te'vîl* adlı ünlü tefsirine yazdığı haşiye sebebiyle Muhaşşi lakabiyle tanınan Sinan Efendi çeşitli müderrislik ve kadılık görevlerinden sonra 1547-1551 tarihleri arasında dört yıl Anadolu kazaskerliği görevinde bulunmuştur. Görevden ayrıldıktan sonra kazaskerliği dönemindeki idari icraatı hakkında yapılan yoğun şikâyetler üzerine Kanuni'nin emriyle hakkında tahkikat yapılmıştır. Kaynaklarda "Da'vâ-yı Meşhûre-i Âsiyâb" olarak geçen[6] olay münasebetiyle Rumeli Kazaskeri Bostan Efendi, Anadolu Kazaskeri Sinan Efendi ve İstanbul Kadısı Saçlı Emir Efendi görevlerinden alınmıştır. Bundan sonra da teftiş olunmaları fermân olunmuştur. Bostan Efendi'nin teftişi mazul Şam Kadısı Ahmed Efendi'ye; Sinan Efendi'nin teftişi Sahn-ı Seman Müderrisi Martolos Mehmed Efendi'ye; İstanbul Kadısı Saçlı Emir Efendi'nin teftişi ise Alâeddin Ali Efendi'ye fermân olunmuştur. Fatih Camii'nde halka açık olarak günlerce devam eden teftişten sonra her üç alim de temize çıkmış ve eski itibarlarına kavuşmuşlardır. Matrakçı Nasuh, ismini zikretmemekle birlikte bu olayın Rüstem Paşa'nın tertibi olduğunu ima etmektedir. İddia sahiplerinden iddialarını isbat için deliller, şahidler istendiği halde kimse şahidlik etmemiştir[7]. Nev'î-zâde Atâ'î her üç âlimin de Rüstem Paşa'nın garazı ile azledildiğini, hatta bununla da yetinmeyerek teftiş edildiklerini yazmaktadır[8].

Tahkikat Defteri: Anadolu Kazaskeri Sinan Efendi hakkında açılan tahkikat ve yapılan teftişte, şikâyetçilerin ma'zûl kazaskere tevcîh ettiği sorular ve Sinan Efendi'nin verdiği cevaplar bir defter halinde toplanmıştır[9]. Hadiseden iki asır kadar sonra 1178/1764-5'de istinsah edilmiş olan bu defterin başında, teftişte takip edilen usul hakkında şu bilgi verilmektedir: Kanuni Sultan Süleyman'ın fermanı gereği olarak mazul kazasker Sinan Efendi'nin teftişine başlandığında önce kadılardan ve müderrislerden resmi süresini tamamlamadan görevden alınanlar, sonra nice yıllar mülazametle görev bekleyip, uygun yerler çıktığı halde görev verilmeyenler, garazkar kimselerin sözleri yüzünden görevden

5 XVI. yüzyıl kazasker ruznamçelerinde mutad ve yerleşmiş usul haricinde iltimas ve şefaat yoluyla mesleğe giren birçok kimsenin olduğu görülmektedir. Nitekim, Y. Beyazıt, ilmiye mesleğine hariçten girenler, diger hizmet alanlarından girenler, şefaat yoluyla mesleğe girenler, hile ile mesleğe girenler başlıkları altında her bir grupla ilgili özellikle Meşihat Arşivi ve Nuruosmaniye Kütüphanesi Kazasker ruznamçelerinden tesbit edilmiş örnekler zikretmektedir, Yasemin Beyazıt, *Osmanlı İlmiye Mesleğinde İstihdam (XVI. Yüzyıl)*, TTK, Ankara 2014, s. 86-97.

6 Atâ'î, *Hadâ'iku'l-hakâ'ik fî tekmileti'ş-Şakâ'ik*, haz. A. Özcan, İstanbul 1979, s. 130; M. Gel, "Kanunî Devrinde Vüzerâ Gölgesinde Vakfa İlave Mülkün Satışı Üzerine Hukukî Tartışma: Da'va-yı Asiyâb", *Belleten*, LXXXVII/280 (2013), s. 927-953.

7 H. G. Yurdaydın, *Matrakçı Nasuh*, Ankara 1963, s. 65-67 arasında bu olaydan bahsetmektedir.

8 Atâ'î, *a.g.e*., s. 130-131. Ayrıca bk. F. M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman*, Ankara 2022, s. 424-426.

9 *Tahkikāt Defteri (Mecmû'a-yı Muhâkemât-ı Defter-i Eslâf)*, TSMK, R. 1506 Mükerrer.

alınanların şikâyetleri belirlenmiş; sonra Anadolu medreselerinde bir anda bir kaç derece yükselenler; mülâzim olmadığı halde görev alanlar tesbit edilmiştir. Daha sonra Arap ve Acem kadılıklarından mülâzim olmadıkları halde mülâzim mansıplarına dahil olanlar; Arap kadılıklarından hiç ara vermeden ve beklemeden Anadolu kadılıklarına geçenler ve devlet büyüklerinin aracı olmasıyla görev alanlar tek tek kaydedilmiştir.

Bu teftiş görevini daha sağlıklı yapabilmek için özellikle önemli görevlere gelmiş olanların ilmiye mesleğine nasıl dahil olduklarını tesbit amacıyla atik ruznamelere ve mülâzim defterlerine bakılması gerekiyordu. Bununla birlikte, onlara ulaşılamadığının bildirildiği dikkati çeker. Mülazemetinde şüphe olanlar tesbit edilip devlet merkezinde kontrollerinin yapılması için gönderildiği de belirtilir.

Sahn Müderrisi Martolos Mehmed Efendi, "Padişah Allah'ın yer yüzündeki gölgesidir. Her haksızlığa ve zulme uğrayan ona sığınır" sözü gereği olarak, haksızlığa uğramış, kimsesiz mülâzimlerin Padişah kapısına arzuhaller sunmaları üzerine, durumlarının araştırılmasının emredildiğini ve mazul Anadolu kazaskerinin teftişinin kendisine verildiğini ifade etmektedir.

Bu yargılamada, ilmiye mesleği mensubu, adayı veya haricten iltimasla mesleğe giren 196 şikâyetçi, istihdam konusunda uğradıkları haksızlıkları tek tek dile getirmekte ve herbirinin cevabı mazul kazaskerden sorulmaktadır. Öne sürülen şikâyetler, kazaskerin verdiği cevaplar ilmiye teşkilatının işleyişini tanıtması ve olayların arka planını yansıtması bakımından son derece önemlidir. Ayrıca ilmiye alanında kullanılan terimler ve bunların anlamları ve uygulamada aldığı şekiller açısından da bu defter dikkat çekicidir.

Kazaskerlerin görev ihmâli sebebiyle azledildikleri sıkça görülmekte, ancak azli müteakib haklarında tahkikat ve teftiş yapılması, şikâyete sebep olan icraât ve bunların cevaplandırılması gibi hususlarda kaynaklardaki bilgiler sınırlı olup tatminkâr olmaktan uzaktır. Anadolu Kazaskeri Sinan Efendi'nin kazaskerlikten azli ve sonra dört yıllık kazaskerliği dönemindeki idarî icraâtının teftişi bu manada önemli bir örnek teşkil etmektedir[10].

Tahkikat sırasında mülâzemetle ilgili meseleler kısa başlıklar halinde verilmektedir: Nitekim mülâzemeti şüpheli adaylara terakki ile medrese tevcîhi, mülâzim olmadığı kesin olarak sabit olanlara mansıb verilmesi, mülâzemet sırasına riayet edilmemesi şikâyete konu olmaktadır. Terakki ile ilgili olarak, tafra hareket, yerinde terakki, yeden bi-yedin terakki, mâ-dûn-ı aşereye aşere verilmesi[11], iki kaza birleştirilerek terakki verilmesi, bir müddette üç defa terakki, diyâr-ı Arab'dan Rum'a (Anadolu'ya) yeden bi-yedin terakki, diyâr-ı Arab kazalarından terakki ile Anadolu kazalarına geçme, diyâr-ı Arab kazalarından misli ile Rum'a

10 İlmiye, seyfiye, askeriye alanında teftiş ve yargılama ile ilgili münferid olaylar olmakla birlikte mükaleme ve muhakemelerin kayıt altına alınması pek rastlanılan bir durum değildir.

11 Mesela, on akçenin altında olduğu halde on akçelik medrese tevcîhi veya on akçelik medresenin dokuz akçe ile tevcîh olunması gibi.

geçiş, diyâr-ı Arab'dan misli ile iç-ile geçme[12], başlangıçta kanuna muhâlif olarak otuz akçe ile mansıb verilmesi, kazaskerin yeğeninin beş kere terakki görmesi, peş peşe azil sebebiyle iki kere berat harcı ödenmesi ayrıca yol meşakkati çekmesi, müderris medresenin tamiri için kendi cebinden para sarf ettiği halde bunu geri alamaması[13], şart-ı vâkıf üzere "ber vech-i iştirak" medresede müderris iken azledilmesi şikâyet konusu olmuştur.

Kazaskerin bu şikâyetlere verdiği cevaplar XVI. asırda Osmanlı ilmiye teşkilatının mahiyeti hakkında hayli bilgilendiricidir. Cevaplar çoğu kere şikâyetlere açıklık getirmekle birlikte, zaman zaman kazasker, davaların tafsilatını hatırlamadığını söylemekte veya konunun aydınlanması için rûznâmeye bakılmasını istemektedir. Birçok şikâyete cevap olarak ise tayinlerin devletlülerin mektubu ve iltiması ile veya padişah emri ile yapıldığını söyleyerek, bu konuda elinde bulunan arzları göstermesi dikkati çekmektedir.

Kadıların azil sebepleri olarak belirtilen hususlar da ilmiye teşkilatının işleyişini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Yazdığı bazı hüccetlerde karışıklık olması, bir görev için iki kimsenin tayinini arz etmesi, vakıf kurucunun koyduğu şartlara kadının riayet etmemesi, mütevellinin bilgisi olmadan cihet tevcihi, kadılık bölgesinden ayrılması, halkın kadı aleyhine arzuhal sunarak şikâyeti, rüşvetle itham edilme, vergi toplama konusunda halka eziyet etmesi, zulmetmesi veya zulme alet olması, avarızı eksik teslim etmesi, beytülmal davasını kendi kazâsında görmesi, muhallefât yazarken tamahkâr davranması gibi örnekler zikredilmektedir. Sancakbeyi olan şehzadelerin, defterdar, vezir, kaptanpaşa, beylerbeyi gibi yüksek seviyeli yetkililerin arzı ile kadıların azledildiğine dair örneklerde bilhassa dikkat çekmektedir.

Müderrislerle ilgili şikâyetlere gelince; danişmend tutamayıp dersleri tatil etmesi, medrese hücrelerinden bazılarını kiraya vermesi, derse kādir olmaması, medresenin mu'attal bırakılması, müderrisin kadılığa geçmek istemesi, medresenin aslında tekke olması gibi sebeplerle azledildikleri görülmektedir. Kadı ve müderris, bir yetkilinin arzı veya halkın şikâyeti üzerine görevden alınıp ancak isnat edilen suçlar asılsız ise, iftira ile mağdur olan kimse bizzat merkeze gelerek veya bir arz göndererek durumu izah etmekte, merkezden görevlendirilen müfettişler mahallinde teftiş ve tahkikat yaparak, şahitler dinleyerek neticeyi arz etmektedir. Suçsuz olduğu halde gadre uğrayanların tekrar münasip bir göreve tayin edilmeleri genellikle ferman olunmaktadır.

Bir ilmiye mansıbı boşaldığında birden fazla aday olması halinde bizzat kazasker veya yetkili âlimler huzurunda imtihân yapılması, en başarılı olanın alınması genel bir kaide olmakla birlikte buna pek riayet edilmediği görülmektedir. XVI. yüzyılda çok sık olmamakla

12 İç-il: İstanbul, Edirne, Bursa medreseleri ile bu yerlerin civarındaki önemli medreselerdir.

13 *Defter*, nr. 21; Kazasker cevabında buna mukabil "müddet-i örfiye"sinden altı ay ziyâde tasarruf ettiğini belirlemektedir.

birlikte adaylar arasında imtihânların yapıldığı kaynaklarda zikredilmektedir. Tahkikat Defteri'nde imtihânlara dair örnekler bulunmaktadır. Ancak gerek rûznâmçede gerekse bu defterde imtihândan seyrek bahsedilmesi, bunun her zaman uygulanmadığını, mülâzemet süresinin esas alınmış olduğunu göstermektedir.

Kazaskerlerin idari görevini yürütürken kadı-müderris ve mülâzimlerin tayin, terfi (terakki), nakil, becayiş gibi işlemleri için tuttukları rûznâmelerin herhangi bir ihtilaf halinde esas kaynak oldukları bilinmektedir. Tahkikat Defteri'nde sıkça atıfta bulunulması rûznâmelerin önemini göstermektedir. Ancak rûznâmeye de zaman zaman işlemlerin hatalı olarak kaydedildiği anlaşılmaktadır. Kazasker bazan rûznâmede azil sebebinin doğru yazılmadığını belirtmektedir.

Kadı ve müderrisler daha münasip bir yere geçmek istediklerinde şehzadelerin, defterdar, kapı ağası, yeniçeri ağası, kaptanpaşa, beylerbeyi, sancakbeyi gibi yetkililerin mektûbu, arzı, tavsiyesi ile daha iyi bir yere tayin edildikleri görülmektedir. Kazaskerin bu nevi tavassutları açıkça belirtmesi hatta bunların bazılarının rûznâmeye bile işlenmiş olması bunun bir tezkiye ve referans mahiyeti taşıdığı kanaatini uyandırmaktadır. Defterde şikâyet sahibi ilmiye mensuplarının kimden mülâzim oldukları genellikle zikredilmektedir[14].

Sonuç olarak, bu tahkikat dosyası ilmiye mesleğinin işleyişini, perde arkasını tanımaya vesile olacak iki yüz kadar şikâyet ve bunlara verilen cevapları ihtiva etmektedir. Bunlar tek tek incelendiğinde ilmiye teşkilatı açısından olumsuz bir manzara ortaya çıkmaktadır. Bu şikâyetlerin Kanuni'nin saltanatının ortalarında, üstelik de Ebussuud Efendi'nin 1537 yılında mülazemet ve ilmiyede istihdam sisteminde yapmış olduğu köklü düzenlemeden on sene gibi kısa bir süre sonra meydana gelmesi gerçekten dikkate değer bir durumdur. Bu örnekleri esas alarak ilmiye teşkilatını ve dönemin yetkililerini şiddetle eleştirmek mümkündür. Ancak bu olumsuz misallerden genel hükümler çıkararak, imparatorluk çapında yargı ve eğitim teşkilatına sahip olan ilmiye kariyeri hakkında karamsar bir tablo ortaya koymak büyük bir metodoloji hatasına düşmek anlamına gelecektir. Bunun bir tahkikata, bir soruşturmaya ait bulunduğunu, on binlerce normal tayin, azil, terfi, nakil muamelesi arasında haksızlığa uğrayanların şikâyetlerinin topluca verildiği bir dosya olduğunu hatırda tutarak değerlendime yapmak gerekir.

Burada dile getirilen şikâyetler, kullanılan kavramlar ve kazaskerin cevaplarının önemli bir kısmı mutat ilmiye belgelerinde ve vekayinamelerde rastlanması pek mümkün olmayan bilgiler olup sistemin işleyişini tanımak ve tahlil etmek açısından önem taşımaktadır. Defterin en önemli özelliği ve faydası, onlarca ruznamçe defterini tarayarak elde edilecek olumsuzlukların, şikâyetlerin topluca burada verilmesi, daha da önemlisi resmi belgelerde bulunmayacak olan kazasker cevaplarının yine topluca bir arada yer almasıdır.

14 Burada kısa ve topluca ifade edilen şikâyetler metinde açıklamalarıyla birlikte verilmektedir.

Metindeki dil, ifade ve uslup son derece sade, açık ve anlaşılır olup, karmaşık ve ağır hukuk dili ve uslubu ile yazılmamıştır. Tahkikatın üzerinden iki asırdan fazla zaman geçtikten sonra 1178/1764'de Sultan Mustafa devrinde konunun önemine binaen temize çekilmiş olması şükranla yad edilecek bir hizmet olmuştur[15].

Mustafa Han bin Ahmed Han el-muzaffer dâ'imâ

(Sultan III. Mustafa Tuğrası)

Fermân-ı şerîf-i cihân-mutâ' mûcebince Anadolu kādıaskerliğinden ma'zûl olan Mevlânâ Sinan Efendi'nin teftîşine şurû' olundukda evvelâ kuzâtdan ve müderrisînden müddet-i örfiyyesi tamâm olmadın ma'zûl olanlar ve nice yıl mülâzemet etdikden sonra hâline münâsib mansıb düşüp verilmeyenler ve ashâb-ı ağrâz sözü ile azl olunan müteşekkîlerin kazâyâsı tahrîr olunup;

ba'dehû, rûznâme mûcibince Anadolu medârisinde tafra hareketler edenler ve mülâzim olmayıp mülâzim mansıbına dâhil olanlar ve bir müddetde nice mertebe terakkī ile mansıb tevcîh olunanlar;

ba'dehû, Anadolu kadılıklarında mülâzim olmayıp manâsıb-ı âliyeye dâhil olanlar ve bazı kimesne iltimâsıyla yeden bi-yedin mansıb tevcîh olunanlar;

ba'dehû, Arab ve Acem kādılıklarında mülâzim olmayıp mülâzim mansıbına dâhil olanlar ve Arab kādılığından yeden bi-yedin terakkī ile Rum kādılığına dâhil olup ve ba'zı misli ile getirilenler ve ekâbir dileğiyle terakkîler ile tafra hareket edenler sınıf sınıf ketb olundu.

Lâkin atîk rûznâmeler ve mülâzimler defteri bu cânibe irsâl olunmamağın ba'zı yolsuz kimesne manâsıb-ı âlîyede bulunup ibtidâ mansıba ne tarîkla duhûl etdiği bilinmek mümkün olmayıp mülâzemetinde iştibâh olunanlar deftere kayd olunup bi'z-zarûre der-i devletde olan rûznâmeye ve mülâzim defterine mürâca'at lâzım gelmişdir.

Bâkī emr re'y-i âlem-ârânındır. (1b)

Es-Sultânu zillu'llâhi fi'l-arz ye'vî-ileyhi küllü mazlûmün[16] müktezâsınca Pâdişâh-ı âlem-penâh *-hullidet hilâfetuhû-* hazretinin Rikâb-ı hümâyûnlarına mülâzîminden bî-kes olan bendeleri arz-ı hâl etdikde mezkûrların hâllerine nazar-ı sa'âdet-medâr-ı pâdişâhî vâki' olup Anadolu kādıaskerliğinden mütekā'id olan Mevlânâ Sinan Efendi'nin teftîşiyçün bu fakīre emr-i celîlü'l-kadr vârid olup imtisâlen li'l-emri'l-âlî atebe-i ulyâdan irsâl buyurulan rûznâme ve ehl-i şekvânın da'vaları mûcibince zâhir olan mevâd sınıf sınıf ketb olunup pâye-i serîr-i a'lâya irsâl olundu.

15 Defterin başına *"İşbu Muhâkemât Defteri eslâf-ı kirâmın tefakkud-ı ahvâlin, ehl-i kemâlde olan dikkatlerini min gayri nihâyetin beyân eder. Muharrem 1178/ Temmuz 1764 Sahh*" kaydı düşülmüş.

16 Sultan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir, zulme uğrayan herkes ona sığınır.

1- Kazâyâ-yı Müteşekkiyân

Yevmî otuz akçe ile Hısn-ı Mansûr kādısı olan Mevlânâ Budak gelip kazâ-i mezbûre bana sadaka olunup dahi iki yıl beş ay bakiyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb beni azl edip yerimi Veli nâm kimesneye tevcîh eyledi deyü tazallüm edip mezkûr Kādıasker Efendi'den sebebi su'âl olunduğunda;

Cevâb verip: Arab Defterdârı Mehmed Çelebi on dokuz kazâ defter edip kādıları avârızların eksik teslîm etdiler deyüp ve eksik teslîm edenlere azl emr olundukda zikr olan defterde kādılarının esâmîsi yazılmamağın avârızın eksik teslim edeni Mevlânâ-yı mezbûrı anlayıp yeri mezkûr Veli'ye tevcîh olundu. Meğer avârızı teslîm eden bundan evvel kādı olanmış. Vâkı'â sehv olunup buna hayf olunmuşdur dedikde; mezkûr Budak bi'l-mukābele niçün rûznâmeyi görüp tamâm hakīkat-i hâle vakıf olmadın azl edersiz dedi.

2- Def'a-i Sâniye

Mezkûr Budak tekrâr takrîr-i kelâm edip "Bir kādı ki hilâf-ı vâki' cürm isnâd olunmağla azl oluna, bî-günah olup bilâ-sebeb azl olunduğu zâhir olıcak, geri yeri mukarrer olmak kānûn-ı (2a) pâdişâhî iken ben yerimi taleb eyledim vermedi. Ba'dehû Biga kazâsı mahlûl olup taleb eyledim vermeyip, Taşköprîzâde'den mülâzim bir Yeniçeri'ye verdi" dedikde;

Cevâb verip: Zikr olan kazâ-i mezkûr yeniçerilikden mülâzim olana tevcîh olunmağı Kapu Ağası murâd edindikde dahi eski müstahık kimesneler vardır dedim, "Hele siz anlarınla bile arz eylen deyü ibrâm eyledi. Cümlesin bile Padişah-ı âlem-penâh hazretine arz etdikde ana sadaka buyuruldu dediler[17].

3- Kazıyye-i Uhrâ

Tarsus kādısı olan Mevlânâ Muslihiddin dahi gelip kazâ-i mezbûr bana sadaka buyurulup dahi iki yıl üç ay bakiyye-i müddetim var iken beni bilâ-sebeb azl edip, yerimi mülâzim olmamış ve mevâlî hidmetinde olmamış ve kādı nâ'ibi olmuş Alâeddin nâm kimesneye tevcîh etdi deyü tazallüm etdikde sebeb-i azli mezkûr Efendi'den su'âl olunıcak;

Cevâb verip: Bunun azlinde dahi sâlifü'z-zikr defterdârın defterinde avârızı teslîm eden kādıların esâmîsi yazılmamağın mezkûr Muslihiddin zan olunup sehv ile azl olundu. On dokuz nefer kādı mezkûr defterde esâmî kayd olunmamağın bilâ-sebeb azl olundu ve mezkûr Muslihiddin'in yeri tevcîh olunan Alâeddin'i Şam'da yevmî yigirmi beş akçe ile Takviyye Medresesi'nden ma'zûl bulduk ve sâhib-i devletlerin mezkûr Alâeddin'e hayli nazarları vardır dediler. Ve mezkûr Muslihiddin "Benim cürmüm var mı?" dedikde, "Sana dahi hayf olmuşdur" dediler.

17 Kazasker Sinan Efendi'nin bu ifadesi, kadı ve müderris tayinleriyle ilgili resmi evrak ve kayıtlar dışında Kazasker'in hususi olarak tuttuğu kayıtların olduğunu ortaya koymaktadır. Tahkikat sırasında kendi hususi notlarına bakarak cevaplar verdiği anlaşılmaktadır.

4- Kazıyye-i Uhrâ

Kayseriyye'de Dârüşşifâ Medresesi'nden ma'zûl olan Mevlânâ Îsâ gelip, benim dahi yedi ay bakıyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb beni azl eyledi. Bir yıl üç aydır ki mülâzemet ederin, iltifât (2b) eylemez dedikde;

Cevâb verip: Karaman Beylerbeyisi, mezkûr Îsâ içün "Kazâya tâlibdir" deyü i'lâm edip yerini bir kimesneye murâd etmeğin mezkûrun hâline münâsib kazâ görülmek üzere yeri âhara tevcîh olunmuşdur dedikde, mezkûr Îsâ bi'l-mukābele ben aslâ kazâya tâlib olmadım. Beylerbeyi yerimi murâd edindiği kimesneye alıvermek için hilâf-ı vâkı i'lâm etmiş deyip ve rûznâmeye nazar olundukda mezkûr Îsâ kazaya talib idiğini mektûbu ile i'lâm etmeğin yeri Mevlânâ Mehmed'e tevcîh olundu" deyü mezkûr Efendi'nin takrîrine muhâlif mukayyed bulundu[18].

5- Kazıyye-i Uhrâ

Merkūm Kemalpaşazâde mülâzimlerinden Mevlânâ Bedreddin gelip kazâ-i Selendi'den kıdemle ma'zûl olup, bir yıl müddet mülâzemetim var iken matlabımda kazâ-i Kandırı mahlûl olup taleb etdiğimde bana vermeyip sâbıkā kazâ-i İshaklu'dan yeden bi-yedin terakkī ile kazâ-i Ayaş'ı tevcîh etdiği Şemseddin'e girü yeden bi-yedin mahlûl olan Kandırı kazâsını verdi deyü şekvâ etdikde;

Cevâb verip: Mezkûr Şemseddin içün "kazâ-i Ayaş'dan kazâ-i Kandırı arz oluna" deyü kapu ağası, Sultân Cihângîr hazretinden mühürlü tezkire vermeğin ana tevcîh olundu dedikden sonra, mezkûr Bedreddin matlabımda Eski-İl kazâsı mahlûl olup taleb etdiğimde vermeyip zamânen benden üç ay mu'ahhar olan Hamdi'ye tevcîh eyledi dedikde[19] Ebü'l-Fazl Efendi Eski-İl kādısının fevtin i'lâm edip kazâ-i mezkûru Hamdi'ye olmak murâd edinip ve Sultan Bâyezid hazretinden dahi mektûb gelip kapu kethüdası defe'âtle ibrâm edip Hamdi'ye tevcîh olundu deyü cevab verdiler. Mektûblar Der-i Devlet'dedir dediler[20]. (3a)

6- [Kazıyye-i Uhrâ]

Yevmî otuz akçe ile Bagdad kurbunda Derteng ve Derne kazâsından ma'zûl olan Seydî Ali gelip "Benim dahi sekiz ay bakıyye-i müddetim var iken zikr olunan Derne nâhiyesin

18 Kazâ ve tedris mesleği adaylarından gelen farklı taleplerin ruznameye not olarak kaydedildiği örneklerden anlaşılmaktadır.

19 Yargı ve eğitim görevine tayin için bekleyen adayların dikkatli bir şekilde boşalan görevleri takip ettikleri ve talep dilekçelerini kazaskerlik makamına gönderdikleri ve genellikle bekleme sürelerini, yapılan tayinlerde kurallara uyulup uyulmadığını yakından takip ettikleri isim, mekân ve süre vererek yaptıkları şikâyetlerinden anlaşılmaktadır.

20 Hanedan mensuplarının ve devlet ricalinin bazı kişilerin tayinleriyle ilgili göndermiş olduğu mektupların birer referans mektubu niteliğinde olup, resmi evrak olarak muhafaza edildiği görülmektedir. Dönemin isitihdam sistemini anlamak açısından bunlar önem taşımaktadır.

kazâmdan ifrâz edip beni azl edip yerimi yevmî yigirmi akçe ile Şîrzâde nâm mülâzim olmamış ve bu diyara gelmemiş bir câhile verdi" deyü şekvâ etdikde;

Cevâb verip: Mezkûr Şirzâde bu diyara gelmedi ve mülâzim dahi değildir, ammâ ol diyârın sancâğı beyi mezkûr Şirzâde kemal-i ilm ve salâhla mevsûf icrâ-i şer'a kādirdir deyü murâd edinip vukū'u üzere arz olundukda yigirmi akçe ile sadaka buyuruldu dediler, ammâ rûznâmede mezkûr bey murâd edindiği ve nâhiye-i Derne Derteng'e tâbi' iken ifrâz olunduğu yazılmamışdır. Arz Der-i Devlet'dedir dediler.

7- Kazıyye-i Uhrâ

Ankara'da Yeşil Âhî Medresesi'nden ma'zûl olan Pîr Nazar gelip medrese-i mezbûre vakfına Karıköy nâm vakıf karye Defter-i Hâkanî'de zamîme kayd olunup bu **fakīre** sadaka olunup, iki buçuk yıl bakiyye-i müddetim var iken zamîme olan Karıköy'ü Ankara'da Saru Hatîb Medresesi'ne zamîme edip, Bedreddin nâm kimesneye verip bana on beş akçe ile Kazıroğlu Medresesi'n tevcîh edip, sekiz ay geçmedin bu medrese asl vaz'ında tekye imiş deyü girü cihet tarîki ile âhara verdi, hâliyâ iki yıl vardır ki mülâzemet ederin mansıb tevcîh eylemez, iki def'a berât harcın ve yollar ta'bın çekdirip ziyâde hayf etdi dedikte;

Cevap verip: Mezkûr Bedreddin kırk akçe ile medreseye **müstahık**, ehl-i ilm olup, ana medrese lazım oldukda zikr olan Karıköy'ü mezkûr Sarı Hatib Medresesi'ne zamîme olup, tevcîh olunmakdan âsân tarîk bulunamayıp, vech-i **meşrûh** üzere kılınmışdır. Ammâ Kazıroğlu Medresesi mezkûr Pîr Nazar elinde iken tekye kılındığı **ma'lûmum** değil, sebebi cihât rûznâmesinde görüle dediler. (3b)

8- [Kazıyye-i Uhrâ]

Mezkûr Pîr Nazar tekrâr tazallum edip matlabımda Koyluhisâr kazâsı mahlûl olup ve mansıbım bilâ-sebeb alınıp iki yıl müddet-i mülâzemetim var iken bana vermeyip, Edirne'de Tütünsüz Medresesi'nde müderris olan Muslihiddin'e yeden bi-yedin tevcîh eyledi. Ba'dehû Kara İsalu kazâsı mahlûl olup taleb ettim, bana vermeyip Eskihisâr kādısı Tâceddin'e yeden bi-yedin tevcîh eyledi dedikte;

Cevâb verip: Hâliyâ Rumeli Kazaskeri olan Abdurrahman Efendi Koyluhisâr kazâsını mezkûr Muslihüddin'e murâd edinip ve Kara Îsâlu mahlûl oldukda mezkûr Tâceddin'in yeri Ömer nâm bir pîrceğize verilmek içün Kara Îsâlu Tâceddin'e tevcîh olundu dediler.

9- Kazıyye-i Uhrâ

Kazâ-i Kars'dan ma'zûl olan Muhyiddin gelip benim dahi bir yıl dört ay bakıyye-i müddetim var iken, bilâ-sebeb azl edip, bî-günah ma'zûl olduğum pâye-i serîr-i a'lâya arz olundukda terakkī ile mansıb emr olunmuş idi. Terakkīsiz kazâ-i Niğde tevcîh olunup

anda dahi bir yıl sekiz ay bakıyye-i müddetim var iken bî-günâh azl etdi. Hâliyâ bir yıldan ziyâdedir ki mülâzemet ederin iltifât olunmaz dedikde;

Cevâb verip: Diyâr-ı Arab'dan Rum'a terakkī ile gelinmez. Ana binâ'en misli ile Niğde kazâsı verilmişdi. Sonra Hayra Beyoğlunun muhallefâtın yazdıkda livâ 'alemin bile yazıp resmin aldı deyü Divân-ı Âlî'de bundan şikâyet olunup emr ile azl olundu. Ammâ mezkûr Muhyiddin sonra Der-i Devlet'e gelip ol târîhde ben emr-i şerîfle Kayseriyye'de teftiş üzere idim, nâ'ib bilmezlikle etmiş resm deyü alınan akçayı ber gerü sâhibine verdim, ben bî-günâh ma'zûl oldum deyü da'vâsın tashîh etdikde buna âhar kazâ görülmek emr olunmuş idi, müyesser olmayıp, bu zamâna değin te'hîr olundu ve rûznâmedeki Muhyiddin'in azlin îcâb eder bazı husûsu olup azl olundu denilmişdir, bu alem husûsudur dediler. (4a)

10- Kazıyye-i Uhrâ

Kangırı kazâsından ma'zûl olan Mevlânâ Dede gelip bundan akdem Ulu Yörük kādısı olup bir buçuk yıl bakiyye-i müddetim var iken bî-günâh azl edip girü bir buçuk yıl mülâzemetden sonra kazâ-i Kangırı sadaka olunuşdu. Anda dahi bir yıl yedi ay bakiyye-i müddetim var iken, gerü bî-günâh azl edip, hâliyâ bir yıldır mülâzemet ederin, iltifât eylemez dedikde;

Cevap verip: Ulu Yörük kazâsı Sultân Mustafa hazretleri arzı mûcibince, üç kādılık olmak fermân olunup, buna âhar kazâ tevcîh olunmak üzere ma'zûl olmuş idi. Ba'dehû Kangırı sadaka olundukda Der-i Devlet'de istimâ' olunacak Beytü'l-mâlı hilâf-ı emr istimâ' etdi deyü Yukaru Pazarı kādısı Mevlânâ Hüseyin hükm-i şerîfle görüp arz etdikde erkân-ı devlet emirleriyle azl olundu. Ammâ sonra kendi Der-i Devlet'e gelip ol husûsu kendiden evvel kādı olan görüp anın medhali olmadığı zâhir olup, bî-günâh idüği ma'lûm olıcak buna âhar kazâ tevcîh olunmak emir olunmuş idi, münâsib düşmemeğin te'hir olundu dediler.

11- Kazıyye-i Uhrâ

Mezkûr Dede tekrâr şekvâ edip, kazâ-i Ayıntâb mahlûl oldukda, zâten ben mukaddem iken Mes'ud nâm mülâzim olmamış bir câhil şahsa verdi deyip ve sâbıkâ Niğde kādısı olan Muhyiddin hâzır olup, vâkı'â mezkûr Mes'ud mülâzim olmamışdır, Celâl kādının sâbıkā nâ'ibi idi deyü haber verdikde;

Cevâb verip: Ol vakit mezkûr Dede'nin yedi ay müddet-i mülâzemeti olup, Mesud'un iki yıldan ziyâde müddet-i mülâzemeti olup, kazâ-i mezbûru Dede seksen akçe ile isteyip pâyesi olmamağın yetmişle Mesud'a tevcîh olundu. Ammâ mülâzim midir ma'lûmum değil, eski kādıdır dediler.

12- Kazıyye-i Uhrâ (4b)

Mekke kādısı olup fevt olan Muslihiddin Efendi mülâzimlerinden Alâeddin gelip, Kavak kādısı iken bir yıl bir ay bakıyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azledip, hâliyâ bir yıl üç aydır ki mülâzemet ederin, iltifât eylemez dedikde;

Cevâb verip: Hâliyâ Kapudan olan Sinan Paşa hazretleri arzı mûcibince kazâ-i mezbûr Samsun'a zamîme olmak fermân olunup ve mezkûr Alâeddin'e münâsib kazâ düşmemeğin te'hîr olundu dediler. Arz Der-i Devlet'e sâ'ir arzlarla gitmişdir dedi.

13- Kaziyye-i Uhrâ

Sâbıkâ Anadolu Kādıaskerliği'nden mütekâ'id olup fevt olan merhûm Mehmed Çelebi mülâzimlerinden Ömer gelip, Burdur kazâsında benim üç ay bakiyye-i müddetim var iken, bilâ-sebeb azl edip bir yıl yedi aydır ki mülâzemet ederin, iltifât eylemez dedikde;

Cevap verip: Mezkûrun müddet-i örfiyyesi tamâm olmağa karîb olduğundan gayri bir cihet içün iki kimesneye arz vermiş ve ba'zı hüccetinde ihtilâl olup arz olundukda azl emir olunmuşdur, ol arzlar ve hüccetler ma'zûl olduğumuzda elimizden alınan evrâk ile bile gitmişdir dediler.

14- Kaziyye-i Uhrâ

Kazâ-i Sanduklu'dan ma'zûl olan Alâeddin gelip, kazâ-i mezbûrdan ma'zûl olup mansıb recâsına sefer-i hümâyûna müteveccih olmuşdum kādıasker beni İstanbul'da zann edip mühürlü mektûbu ile Yedi Dîvân kazâsı bana verildiğin i'lâm edip mektûb İstanbul'da ba'zı tevâbi'imize vâsıl oldukda ol mektûb mûcibince âdemlerimiz varup Yedi Dîvân kazâsını iki ay benim içün zabt etdiklerinden sonra mektûbda hatâ vâki' olup bana sadaka olunan On İki Dîvân kazâsı idüği zâhir olıcak ol mâ-beynde Yedi Dîvân kazâsından zabt olunan mahsûl girü evvelki kādısına redd olunup ba'dehû ben On İki Divân kazâsını zabta şurû' etdim. Ol mektûb sebebi ile benim üç aylık mahsûlum (5a) On İki Divân'dan ma'zûl olan kimesnede kalıp, zâyi' oldu dedikte;

Cevâb verip: Vâkı'â / mektûbda sehv olunmuş, On İki Dîvân yazılacak yerde Yedi Dîvân kazâsı yazılmış dediler. Kendü mührüyle mektûb defterleriyle irsâl olundu.

15- Kazıyye-i Uhrâ

Rûm Kal'ası'ndan ma'zûl olan Abdurrahim gelip, bir yıl bakıyye-i müddetim var iken, bilâ-sebeb azl edip iki yıldan ziyâdedir ki mülâzemet ederin, Yalâk Âbâd kazâsı mahlûl olup taleb etdim, vermeyip, zamânen benden bir yıla karîb mu'ahhar olan Hüsam'a tevcîh etdi dedikde;

Cevâb verip: Mezkûr Abdurrahim sancağı beyi arzı ile ma'zûl olup ba'dehû teftîş olundukda iki maddede cürmü zâhir olmuşdu. Mezkûr Hüsam'ın yerine mâl-ı pâdişâhî içün âhar kimesne lâzım olup, bilâ-sebeb azl olunmağın, misli ile Yalâk Âbâd kazâsı Hüsam'a tevcîh olundu dedikde, mezkûr Abdurrahim bi'l-mukābele ol iki madde ki benim üzerime cürm add olunmuşdur, teftiş olunduğumda, hilâfı vâki' idüği zâhir olup arz verilmişdir dedi.

16- Kaziyye-i Uhrâ

Merhûm Muhyiddin Efendi mülâzimlerinden Bursa'da İsâ Bey Medresesi'nden ma'zûl olan Mevlânâ Yahya gelip medrese-i mezbûrda bir yıldan ziyâde bakiyye-i müddetim var iken ol târîhde Bursa kādısı olan Mevlânâ Mehmed Çelebi hilâf-ı vâki' benimiçün medreseden ferâgat etdi deyü mektûb göndermekle beni azl etdi, bir yıla yakındır, mülâzemet edirin matlabımda Bursa'da Veliyyüddinoğlu Medresesi mahlûl oldu. Zâten ve zamâmen kıdemim var iken bana vermeyip Ramazan nâm kimesneye tevcîh etdi dedikte;

Cevâb verip: Mezkûr Ramazan'la anı imtihân etmedim ammâ Ramazan'ı mezkûrdan eyü anların ve sâbıkā Kütahya'da ve âhar yerde medrese görelim dedim. Mezkûr Yahya Bursa'dan gayri yerde olmağa razı olmamağın Bursa'da (5b) Mevlânâ Yegan Medresesi'nin müddeti tamâm olmağa tevakkuf olunmuşdu dediler.

17- Def 'a-i Sâniye

Mezkûr Mevlânâ Yahya tekrâr şikâyet edip azlimden kırk gün sonra İnegöl Medresesi mahlûl oldukda bana vermeyip Bursa'da Çendik müderrisi Mevlânâ Mahmud'a yeden bi-yedin tevcîh etdi dedikde;

Cevâb verip: Mezkûr Mehmed Çelebi'nin mektûbu mûcibince biz mezkûr Yahya'yı medresesinden ferâgat etdi bilip mansıbından ferâgat edene kırk gün içinde Bursa'da medrese verilmek mühim olmaz ve mezkûr Mevlânâ Mahmud vâcibü'r-ri'âye kimesne olup yerinde terakkīyçün arz getirmişdi. Yerinde terakkī müyesser olmayıp zikr olan İnegöl Medresesi tevcîh olundu dediler.

18- Kaziyye-i Uhrâ

Merhûm Muhyiddin Çelebi mülâzimlerinden Mevlânâ Kudbiddin gelip Ayazmend kazâsında bir yıl bakiyye-i müddetim var iken bî-günâh azl edip, bir yıl sekiz aydır ki mülâzemet ederin, iltifât olunmaz dedikde;

Cevâb verip: Mezkûr Kudbiddin'den Dîvân-ı Âlî'de nice kimesneler şikâyet edip, vüzerâ emirleriyle arz olundukda azl buyurulup teftîşi içün hükm-i şerîf verilmişdi. Sonra kendi Der-i Devlet'e gelip ahvâlini tashîh etmek istedikde teftîşine hüküm gitdi, anda varıp görülmeyince ahvâlin tashîh olunmaz denilicek varıp teftîş olunup aslâ kimesne şikâyet

etmedi deyü müfettîşleri arz etmeğin hâline münâsib kazâ tevcîh etmek üzere idik dediler. Ammâ rûznâmede müşekkîleri olup ve fi'l-vâki' fâsid izâlesi lâzım olmağın yeri âhara tevcîh olundu deyü mukayyed bulundu.

19- Kazıyye-i Uhrâ

Merhûm Müftü Ahmed Paşa mülâzimlerinden Mevlânâ Muhyiddin ki Hümâyûn (6a) demekle meşhûrdur, gelip İnönü kazâsı sadaka buyurulup, beş aydan ziyâde bakiyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azl etdi deyü şekvâ etdikde;

Cevâb verip: Merhûm Kasım Paşa kazâ-i mezbûrda olan evkâfının cihâtını kādı, mütevellîsi ma'rifetinsiz tevcîh etmeye deyü vakfiyesinde kayd etdirmiş ve bunun üzerine hükm-i şerîf dahi vardır, mezkûr Muhyiddin içün mütevellîsi memnû' olmayıp benim ma'rifetimsiz cihât tevcîh eyler deyü arz eyleyip, pâdişâh-ı âlem-penâh hazretine arz olundukda emr-i şerifle azl olundu dediler. Rûznâmede dahi bu minvâl üzre mukayyed bulunıcak mezkûr Muhyiddin bi'l-mukābele dedi ki mütevellî-i mezbûrun muhâsebesin görmek için bana hükm-i şerif geldikde mütevellî gaybet edip, ihzârı mümkin olmamağın, kâtibinin defterleri getirdilip, mümkin oldukça muhâsebesi görülüp, mütevellînin üzerine tahminen yigirmi bin mikdârı akçe zâhir olup arz olunmak sadedinde mezkûr mütevellî kendiyi halâs etmek içün Der-i Devlet'e gelip, benim marifetimsiz cihet tevcîh eyler demiş. Bâ-vücûd ki vakfın vekîl-i harcı bir yıl vardı ki gelmeyip edâ-i hizmet etmez ve imâmeti dahi âhara tevcîh olunsun deyü mütevellî murâd edinmeğin tevcîh eyledim. Bir sâhib-i garaz mütevellî arzı ile ma'zûl edip bir yıl sekiz aydır ki mülâzemet ederin, iltifât eylemez dedi.

20- Kazıyye-i Uhrâ

Kazâ-i Mar'aş'da Alâüddevle Medresesi'nde sâbıkā müderris olan Mevlânâ Mesud gelip, medrese-i mezbûre ceddim Ümmet'e ba'dehû evlâdına meşrût olup, ber-mûceb-i şart-ı vâkıf zikr olan medrese ammim oğlu Ebubekir ile ikimize ber-vech-i iştirâk sadaka olunup tasarruf ederken bilâ-sebeb ikimizi bile azl edip, Mahmud nâm ecnebiyye verip bize gadr eyledi dedikde (6b) rûznâme görülüp medrese-i mezbûrede müderris olan Ebubekir'in müddet-i örfiyyesi tamâm olmağın yeri nefs-i Âmid'de Şücâ'iyye Medresesi'nden ferâgat eden Mahmud'a bilâ-ta'yîn sadaka buyuruldu deyü mukayyed bulunup, ammâ atîk rûznâmede mezkûr Mesud'a ve şerîki olan Ebubekir'e şart-ı vâkıf üzre verildiği mastûr bulunup Kādıasker Efendi'den sebebi su'âl olundukda;

Cevâb verip: Vâkıfın oğlu olup, vakfına mütevellî olan Durak gelip ol medrese mezkûr Ümmet'e ba'dehû evlâdına meşrût olmak sahîh değildir ve mezkûrlar derse **kādir** olmamağın medrese mu'attal olmuşdur demeğin arz olunup sadaka buyuruldu dediler.

21- Kaziyye-i Uhrâ

Merhûm Hoca Efendi mülâzimlerinden Mevlânâ Süleyman gelip, yedi yıl mülâzemet ettdikden sonra yigirmi beş akçe ile Taşköprü Medresesi sadaka olunup iki yıl bakiyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azl etdi dedikte;

Cevâb verip: Medrese-i mezbûreye bundan esbak müderris olan Seydî ba'zı kimesneleriyle gelip bunun hakkında kazâya tâlibdir deyü haber verip yeri âhara tevcîh olundu. Buna dahi kazâ arz olunmak üzere idi dediklerinde, mezkûr Süleyman mümâ-ileyh Seydî benim düşmanımdır, bana mazarrat kasd edip, hilâf-ı vâki' nakl etmiş dedi.

22- Def'a-i Sâniye

Mezkûr Süleyman tekrâr şekvâ edip, mülâzemet içün Der-i Devlet'e geldikde bana, medrese vereyim istersen kazâ vereyim deyip matlabımda Sart kazâsı mahlûl olup taleb etdim, bana vermedi, Muhyiddin nâm kimesneye tevcîh eyledi. Ba'dehû Tokat'da Hâtûniyye Medresesi mahlûl olup taleb eyledim Temennâ nâm kimesneye tevcîh eyledi dedikde;

Cevâb verip: (7a) Zikr olan kazâ mezkûr Muhyiddin'e olmak içün Vilâyet Nâzırı mektûb gönderip ve Defterdâr Efendi dahi murâd edinip tevcîh olundu. Ve Hâtûniyye Medresesi mahlûl oldukda Temennâ'ya tevcîh olunmağa sebeb budur ki Süleyman'ın müddet-i azli dört ay ve Temennâ'nın iki yıldan ziyade, âna binâ'en Temanna'ya olundu dediler. Mektûb Der-i Devlet'dedir dediler.

23- Kazıyye-i Uhrâ

Merhûm Kemalpaşazâde mülâzimlerinden Mevlânâ Yahya gelip, Kastamonu'da Çay Medresesi'nden ma'zûl olup iki yıl iki aydır mülâzemet ederin. Tokat'da Düz Bedreddin Medresesi mahlûl olup taleb etdim, bana vermeyip, müddet-i mülâzemeti benden iki ay eksik olan İlyas'a tevcîh etdi. Bunun birle ki ma'zûl olduğum medresede altı bin iki yüz elli dokuz akçe hakkım rakabesine sarf olunup çendan müntefi' olmadım dedikde;

Cevap verip: Mezkûr Yahya medresesinin rakabesi içün müddet-i örfiyyesinden altı ay ziyâde tasarruf etdirilmişdir ve mezkûr medreseye bununla nice kimesne tâlib olmuşdu. Cümlesin imtihân edip mezbûr İlyas'ı cümleden evceh bulup âna tevcîh olundu dediler.

24- Kaziyye-i Uhrâ

Merhûm Merhabâ Efendi mülâzimlerinden Mevlânâ Ahmed gelip Üzeyr kazâsında on bir ay bakıyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azl eyledi dedikde, rûznâmeye nazar olunup, mezkûrun azlin icâb eden bazı husûsu olup ve kādılığın koyup sılasına gitdiği mu'temedün-aleyh kimesneler haberiyle ma'lûm olmağın ma'zûl olduğu mukayyed bulunıcak mezkûr

Ahmed ben kādılığımdan sılaya gitmek vâki‘ olmamışdır ve azlim icâb eden ne husûsdur dedikde;

Cevâb verip: Şimdi ne idüği hatırımda değil dediler. Ve ol diyârın sancağı beyi mezkûr Ahmed kādılığın koyup gitmedi, fukaraya müşfik (7b) ve mâl-ı mîrîde sâ‘î vü mücidd ve müstâkim kādıdır, bu gamz eden kimesneler müfsidler ve müzevvirler olmağın hâliyâ terk-i vatan edip gitmişler deyü mektûbla i‘lâm etmeğin vâki‘-i hâl ketb olundu.

25- Kazıyye-i Uhrâ

Merhûm Şeyh Muhyiddin mülâzimlerinden Mevlânâ Carullah gelip dokuz yıldır ki Der-i Devlet’de mülâzemet ederin, matlabımda nice yer mahlûl olup, taleb etdim, bana vermeyip zâten ve zamânen benden mu’ahharlara tevcîh edip bana hayf etdi deyü tazallüm etdikde;

Cevâb verip; Vâkı‘â mezkûr Carullah hayli zamândan beri mülâzemet eder ammâ İznikmid Medresesi’nden ma‘zûl olup İç-ilde terakkī ile müderris olmak ister, terakkīsiz kabûl etmez ve hâliyâ bu cânibe mülâzemetden ferâgat edip Rumili semtine mürâca‘at etmişdir dedikde, mezkûr Carullah bu kadar zamândır mülâzemet edip me’yus oldum bi’z-zarûre Rumili semtine mürâca‘at etdim dedi.

26- Kaziyye-i Uhrâ

Mahrûsa-i Konya’da Nizâmiyye Medresesi’nde müderris olan Taceddin gelip, bir yıl beş ay bakiyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb yerimi âhara tevcîh etdi deyü şikâyet etdikde;

Cevâb verip: Konya kādısı olan Hâcı Ali azeb teslimine geldikde mezkûr Tâceddin dânişmend tutmayıp ta‘tîl-i evkāt eder, medrese hücrelerinden ba‘zını icâreye verip içine galle dökmüşler deyü haber verip Pâdişâh-ı âlem-penâh hazretine arz olundukda azl buyurulup yeri âhara sadaka buyuruldu dedikde mezkûr Taceddin bi’l-mukābele merhûm İbrahim Bey **İmâreti**’nin tevliyeti Konya kādısına meşrût olup ve imâret-i mezbûre evkâfı mahsûlünden medrese-i mezbûre vakfına her ayda iki yüz seksen dört akçe ücret-i zemin verilirken mezkûr Kādı Ali zikr olan ücret-i zemîni nakd akçe vermeyip bahâsından ziyâde ile (8a) bazı esbâb verip ve nice bunun emsâli emirde mâbeynimizde şikāk ve adâvet vâki‘ olmağın hilâf-ı vâki‘ kelimât etmiş ben eyyâm-ı mu‘tâdede aslâ ders fevt etmek vâki‘ olmamışdır, a‘dâ gamzıyla azl lâzım mı gelir deyüp ve sâbıkā Haleb kādısı olan Abdülkerimzâde Efendi ve Perviz Efendi mezkûr Ali’nin benim hakkımda isnâd etdiği hilâf-ı vâki‘ idüğin bilip benim derse müdâvemetime şehâdet edip mektûb vermişlerdir deyü mezkûrân efendilerin mektûbların getirdi.

27- Kaziyye-i Uhrâ

Merhûm Mevlânâ Çelebi İstanbul'da binâ etdiği medresede sâbıkâ müderris olan Seydî Yahya gelip medrese-i mezbûreyi buçuk yıl tasarruf etdiğimden sonra medrese sâhibi medresesini eczâ tilâvet olunmak içün süknâ tayin etmeğin ben ma'zûl olup bir buçuk yıl müddet-i azlim olduktan sonra kazâ-i Turhal sadaka buyurulmak ricâsına Şehzâde Sultân Mustafa *–tâbe bekâhu-* pâye-i serîr-i a'lâya arz ve mezkûr Kādıasker Efendi'ye mektûb gönderip arzımı pâdişâha okumamağın kādılık âhar kimesneye sadaka olundu. Ba'dehû kazâ-i Gedegara sadaka olunmak ricâsına Şehzâde-i müşarün-ileyh girü arz sadaka buyurup bana vermedi dedikde;

Cevâb verip: Gedegara kazâsıyçün gelen arz Pâdişâh hazretine okunup mezkûr kazânın müddetin sordukda müddeti tamâm olmağa dahi hayli zamân var diyecek, pâdişâh sükût etmeğin verilmedi. Arzları dergâh-ı mu'allâdadır dediler.

28- Kazıyye-i Uhrâ

Tire'de Lutfi Paşa Medresesi'nden ma'zûl olan Mevlânâ Taceddin gelip, iki buçuk yıl mülâzemet etdikden sonra medrese-i Agras sadaka buyurulup dersime meşgûlken Mardin'de Kasımiyye müderrisi olan Ahmed fevt oldu deyü medrese-i mezbûreyi yevmî elli akçe cihet-i (8b) tedris ve yigirmi akçe cihet-i nezâret ki cem'ân yetmiş akçe ile bana tevcîh edip sadaka buyurulup dahi medreseye varmadın mezkûr Mevlânâ Ahmed'in hayâtı ma'lûm olmağın medrese girü anlara mukarrer kılıp bana tekrâr Lutfi Paşa Medresesi'ni tevcîh edip sadaka buyurulup vardıkda Paşa-i müşârun-ileyh medresesin bana vermeyip men' etdikde bu medreselerin hiç birisinden müntefi' olmadım, bana hayf olmuşdur deyü ızhâr-ı fakr etdikde;

Cevâp verib: Bilâd-ı Selâse'de medâris-i aliyyeye tâlib olur. Ol medreselerin tevcîhi bizim elimizde değildir dediler.

29- Kazıyye-i Uhrâ

Bolavadin kazâsından ma'zûl olan Mevlânâ Kemal gelip kazâ-i mezbûrda üç buçuk ay bakıyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azl edip bir yıl beş ay müddet-i mülâzemetim var iken iltifât eylemez deyü şikâyet etdikde;

Cevâb verip: Mezkûrun yerine tâlib olan kimesne mezkûr Kemal ferâgat üzre kādılığın koyup gitdi deyü birkaç kimesne ile gelip haber verdiklerinde yeri âhara tevcîh olundu dedikde, husûs-ı teftîşde mübâşir olan fahrü'l-akrân Pîr Ali Çavuş *–zîde mecduhû-* ol târîhde kazâ-i mezbûre kurbunda köpri yapdırmak üzre idim. Mezkûr Mevlânâ Kemal azl olunduğu zamâna değin kazâsında mukīm idi, bıragup gitdi denildiği hilâfdır, a'dâsı sözüdür deyü haber verdi.

30- Kazıyye-i Uhrâ

Merhûm Pîr Ahmed Çelebi mülâzimlerinden Mevlânâ Cârullah gelip Homa kazâsından ma‘zûl olup bir yıl yedi ay müddet-i mülâzemetim var iken matlabımda Şuhûd kazâsı mahlûl olup taleb etdim vermeyip benden dört ay te’hir-i zamânîsi olan İvaz’a tevcîh etdi, ba‘dehû kazâ-i Silifke mahlûl oldu, taleb etdim bana vermeyip benden zamânen mu’ahhar olan Muhyiddin’e tevcîh eyleyip, defa‘âtle bana hayf (9a) etdi dedikde;

Cevâb verip: Şuhûd kazâsı mahlûl oldukda mezkûr Carullah tâlib olduğu ma‘lûmum değil, ammâ mezkûr İvaz’ın yedi ay bakiyye-i müddeti var iken yerini Sultân Mustafa hazretleri âhar kimesneye murâd edinip bilâ-sebeb ma’zûl olmuşdu. Ve sâhib-i devletlüden nice kimesne İvaz’a olmasını murâd edindiler ve kazâ-i Silifke mahlûl oldukda mezkûr Muhyiddin mukaddemâ mutasarrıf olduğu Devrekânî kazâsında altı ay mukım olmadın yeri Küre kazâsına zamîme olmak fermân olunup ma‘zûl olmağın nice zamânen kadîm kimesneler ile bile tezkire olunup arz olundukda Muhyiddin’e sadaka buyuruldu deyip rûznâme dahi âna muvâfık bulundu.

31- Kaziyye-i Uhrâ

Tosya kazâsından ma‘zûl olan Muhyiddin gelip bir âhar kādı ile bu fakire ba‘zı kimesnenin teftîşi fermân olup teftîşlerinde üzerlerine ba‘zı cerîme hükm olunmuşdu. Mezkûr mücrimlerin bizden şikâyetlerin istimâ‘ edip hilâf-ı vâki‘ sözleri ile iki yıl bakiyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azl edip, sekiz aydır ki mülâzemet ederin iltifât eylemez dedikde;

Cevâb verip: Kādılığından nice kimesneler gelip bunun hakkında “Zalemeye mâ’ildir, ehl-i örfün bizim üzerimize telbîs naklin kabûl eyledi” deyip, hattâ birisi tazallüm edip cariyemden olan kızımı âhara hükm etdi deyüp nice bunun emsâli şenâyi‘ isnâd edip, Paşa hazretleri emriyle arz olunup azl olundu. Ve ol teftîş etdiği husûs tekrâr görülmek emr olunmuşdu. Hâliyâ tekrâr gören kādıların cevâbı gelmedi dediler. Ammâ rûznâmede sebeb-i azl ancak zalemeye mâ’il olup, telbîs nakillerin kabûl etdiği kayd olunmağın Kādıasker Efendi rûznâme sahîh yazılmamış, sebeb-i azl asıl şikâyetçilerin şikâyeti olmuşdur dediler. (9b)

32- Kazıyye-i Uhrâ

Zeyrekzâde mülazimlerinden yevmî on üç akçe ile Konya’da Celâleddin Medresesi’nden ma‘zûl olan Sinan gelip benim altı ay mikdârı bakiyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azl etdi, üç buçuk yıldır ki mülâzemet ederin, hâlime iltifât eylemez ve matlabımda Seferihisar’da Melik Mehmed Medresesi mahlûl olup taleb etdikde bana vermeyip, benden zamânen bir yıl yedi ay mu’ahhar olan Mustafa’ya tevcîh etdi dedikde;

Cevâb verip: Mezkûr Sinan ile Mustafa'yı birer vakitde imtihân etdim, Muslihiddin'i andan eyi buldum ve hem mezkûr Sinan terakkī ile tâlib olup, Muslihiddin misli ile istemeğin âna tevcîh olundu dediler.

33- Kaziyye-i Uhrâ

Merhûm Küçük Bedreddin mülâzimlerinden yevmî on akçe ile İznikmid Medresesi'nden ma'zûl olan Muzaffer gelip matlabımda Yedi Âbâd kazâsında Bane Medresesi mahlûl olup taleb etdim, bana vermeyip kasaba-i Ebî Eyyub el-Ensârî'de merhûm Mahmud Çelebi Zâviyesi'nde Muhaddis Şeyh adına olan Nasrullah ki nice fesâdı zâhir olmak ile zâviye-i mezbûreden redd olunmuşdur ve mülâzım dahi olmamışdır. Âna tevcîh etdi deyüp ve mezkûr Nasrullah mülâzım olmadığı zâhir olup Kādıasker Efendi'ye zikr olan medrese mülâzım var iken mülâzım olmamış kimesne tevcîh olunmağa sebeb ne denildikde;

Cevâb verip: Mezkûr bir sâlih ehl-i ilimdir ve medrese sılasında olmağın münâsib görülüp tevcîh olundu.

34- Kaziyye-i Uhrâ

Sarı Görez Efendi mülâzimlerinden Seyyid Muharrem gelip Kırşehir kazâsından ma'zûl olup bir yıl altı ay mikdarı müddet-i mülâzemetim olupda matlabımda Tarsus kazâsı mahlûl oldu, zamânen benden yedi ay (10a) mu'ahhar olup ve mansıba hâricden duhûl eden Alâeddin'e tevcîh etdi deyü tazallüm etdikde;

Cevâb verip: Pâdişah hazreti Şeyzer'de şikâr üzere iken mezkûr Alâeddin'in hidmetinden şâkir olup ve iyiliğini vüzerâ dahi ma'lûm edinmişlerdi. Biz ânı Şam'da yigirmi beş akçe ile Takviye Medresesi'nden ma'zûl bulduk defterdârlar murâd edinip âna tevcîh olundu dediler.

35- Kaziyye-i Uhrâ

İbrahim Bey nâm sipâhî gelip mahrûsa-i Bursa'da iltizâmla muhtesib olan Yusuf üzerime nakl-i şehâde îrâd edip, benden yedi bin iki yüz akçe da'vâ etdikde ben mahrûsa-i İstanbul'da sâkin olup Rumeli Kādıaskeri huzûrunda görülsün der iken mezkûr Sinan Efendi müdde'înin benim üzerime da'vâsın cebrî istimâ' edip meblağ-ı mezkûru benden hükm edip aldırdı dedikde;

Cevâb verip: Vâkı'â müdde'înin nakli İstanbul kādısına yazılmış idi, ammâ vâlî *küllü men yasılu ileyh* ile mukayyed olmağın kazıyye nice def'a Dîvân-ı Âlî'de dinlenüp sonra kendü bizim görmemiz murâd edinip ve erkân-ı devlet sen görüver demeğin kazıyyeyi şer'le görüp nakl-i şer'î mûcibince hükm olundu dedikde, mezkûr İbrahim ben sizin dinlemenize rızâ göstermedim deyicek mûmâ-ileyh Efendi dahi kendi bizi istediğin erkân-ı devlet ma'lûm edinmişlerdir, su'âl olunsun dediler.

36- Kazıyye-i Uhrâ

Samsunîzâde mülâzımlerineden Mevlânâ Receb gelip Artukâbâd kazâsında yedi ay on gün bakiyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azl edip hayf etdi dedikde;

Cevâb verip: Ol târîhde Dergâh-ı Mu'allâ çavuşlarından Bıyıklu Çavuş ve ba'zı kimesneler mezkûr için kādılığın bırakup gitdi, kendi yeri hâlîdür deyü haber (10b) vermeğin yeri âhara tevcîh olundu dediklerinde mezkûr Receb kizb etmişler, ben kazâmı koyup gitmek vâki' olmamışdır, ashâb-ı ağrâzın gamzı ile azl lâzım gelicek kimse mansıb tasarruf etmeğe kâdir olmaz dedi.

37- Kaziyye-i Uhrâ

Merhûm Zeyrekzâde umûmundan mülâzım olan Seyfullah gelip kazâ-i Divriği bana sadaka buyurulup dahi bir yıl on ay bakiyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azl edip iki yıldır ki mülâzemet ederin, matlabımızda sılam civârında Eski-il kazâsı iki def'a mahlûl olup taleb eyledim vermedi dedikde,

[**Cevap verip**]: Rûznâmeye nazar olundukda Sivas Beylerbeyisi Hızır Paşa mezkûr Seyfullah'ın irtişâsın ve nüzul husûsunda halka ta'addîsin arz edip azline emr olunduğu mukayyed bulunup ve Kādıasker Efendi beylerbeyinin arzını getirip Pâdişâh-ı âlem-penâh hazretinin hatt-ı şerifi ile sadrında mezkûr Seyfullah içün azl fermân olunduğu mastûr bulundukda mezkûr Seyfullah takrîr-i kelâm edip, "Ben ma'zûl oldukda emr-i şerîfle teftîş olunduğumda üzerime bir habbe çıkmadı, cümle re'âyâ benden rızâ ve şükrân gösterdiler ve azlimden sonra iki ay kādılığımda durdum, bir kimesne benden hak taleb etmedi bu vech üzre Malatya ve Divriği kādıları arz dahi verdiler, arzları el-ân elimde mevcûddur" dedi, arzları gösterdi. (Cevabı yok.)

38- Kazıyye-i Uhrâ

İskilib kazâsından ma'zûl olan Abdülgaffar gelip kazâ-i mezbûrda yedi ay bakıyye-i müddetim var iken bilâ-sebeb azl edip bir yıl dokuz aydır ki mülâzemet ederin, iltifât eylemez edikde;

Cevâb verip: Ol diyârdan bazı kimesneler Müftî Efendi hazretine mezkûr Abdülgaffar'ın zulm ve ta'addîsisin nakl edip (11a) anlar dahi giderilmesin murâd edinmeğin yeri âhara tevcîh olunmuşdu, ammâ sonra Müftî Efendi mezkûrdan şikâyet edenler sâhib-i garaz idüğin ve mezkûr kādının bî-günâh idüğin bilip, girü mansıb tevcîh olunmak murâd edindiler ve nice def'a mansıb dahi tevcîh olunmuşdu, tali'inde müyesser olmadı dediler.

39- Kazıyye-i Uhrâ

Sâbıkâ Dergâh-ı Mu'allâ çavuşlarından olan Yakub Bey gelip ber-mûceb-i hükm-i şerîf Hısn-ı Mansur kādısı ile Kahta kādısı Hasan'ı teftîş edip müfettiş kādı- mezkûr Hasan'ın üzerine sâbit olan mehâyifini defter edip arz ile bana teslîm edip Âsitane-i sa'âdete îsâl etdiğimde mezkûr Hasan'a min-ba'd mansıb verilmemek emr olunmuşdu. Sonra mezkûr Hasan Der-i Devlet'e gelip benden şikâyet edip emrsiz teftîş etdi deyü gamz edip çavuşluğum aldırdı. Paşa hazreti mezkûrun defterde ve arzda yazılan mehâyifi rûznâmeye kayd olunsun deyü defteri ve arzı benimle mezkûr Kādıasker Efendi'ye göndermiş idi. Şimdi husûs-ı kazıyye Paşa hazretinin hâtırından gitmiş ben bî-günâh ma'zûl oldum. Defteri ve arzı Efendi bana vermez ki, emr-i şerîfle teftîş olunduğu zâhir olup bana yerceğizim mukarrer ola dedikde müfettiş olan Hısn-ı Mansur kādısı dahi gelip kaziyye bu minvâl üzere olmuşdur deyicek ol defter ve arz Kādıasker Efendi'den su'âl olundukda,

[**Cevâb verip**]**:** Bana gelmemişdir, Dergâh-ı Mu'allâ'ya giden evrâk arasında görülmüş dediler.

40- [Kazıyye-i Uhrâ]

Mısır kādısı iken fevt olan Abdi Efendi'nin cümle talebesi ba'zı nevbetden ve ba'zı intihâbdan ve bazı umûmdan mülâzım olmak üzere ta'yin oluna deyü fermân olundukdan sonra henüz dahi imtihân etmeyip, nevbet ve müntehab ve umûm mülâzımleri kimlerdir, ta'yîn itmedin merhûmun (11b) Hüseyin danişmendine yevmî on beş akçe ile Mekke -şerrefehallâhû- kurbunda Sevakin kazâsın tevcîh eylemiş ve Abdullah nâm danişmendine dahi yevmî on iki akçe ile Şam'da Nasrullah Civâniye Medresesi'ni tevcîh eylemiş, mertebeleri tayin olunmadın bunlara mansıb tevcîh olunmağa sebeb ne denildikde;

Cevâb verip: Birkaç kere imtihân etmek kasd etdik mevâni' düşdü edemedik, lâkin cümlesinin mülâzemeti emr-i şerîfle mukarrer olmuşdur. Mezkûrân Hüseyin ve Abdullah mülâzemetinin ednâ mertebesi ki umûmdur, biz kabul ederiz deyüp ve sâbıkâ Mekke kādısı olan Abdulbaki Efendi Sevakin kādıya muhtâcdır deyü i'lâm etmeğin mezkûr Hüseyin'e on beş akçe ile tevcîh olundu ve mezkûr Abdullah imtihân edip zikr olan medreseye müstahik buldum, on iki akçe ile sadaka buyuruldu dedikde:

Merhûm-ı mezbûrun Emir Hüseyin nâm danişmendi gelip merhûmun cümle danişmendleri bana intihâb mansıbı verilmeğe râzî olmuşlar idi. Ben dahi bir mahlûl olmuş medrese için Kādıasker Efendi'ye arz getirdim, arzımı dört ay saklayıp sonra girü bana verdi dedikde;

Cevâb verip: Arz getirdiği medrese yevmî yigirmi akçe yazar, asl mülâzım mansıbı olup, mezkûr Emir Hüseyin henüz dahi imtihân olunup mertebesi ta'yîn olunmamış idi, âna binâ'en asıl mülâzım mansıbın tevcîh etmeğe ikdâm edemedim ve mezbûrun sâ'ir danişmendleri râzî

olmak buna müntehab mansıbı verilmek îcâb eylemez dedikde mezkûr Emir bi'l-mukābele niye cümlemizi imtihân edip merâtib-i mülâzemetimiz ta'yîn olunmadın mezkûrân Hüseyin ve Abdullah'a mansıb verilmeğe sebeb ne. Bâ-vücûd ki mezkûr Hüseyin merhûmdan ders okumamışdır ve ders okumayan mâ-dûn-ı aşara olmak üzere Rumili Kādıaskeri deftere kayd etmişdir ve nevbet-i mülâzemeti müntehab mülâzım dururken umûmdan olmağı kabul edene mansıb verip tertîb-i ri'âyet olunmamağa sebeb ne dedikde cevâb verip Rumili Kādıaskeri yazdığı defteri ben kabûl etmedim ve mezkûr Hüseyin merhûmdan ders okumadığı ma'lûmum değil ve Abdullah'ı imtihân etdim, eyi buldum. Mertebe-i umûmu kabûl etdikleri pâye-i serîr-i a'lâya arz olundukda zikr olan kazâ ve tedrîs minvâl-i mezkûr üzere sadaka buyuruldu dediler. (12a)

Medâris-i Anadolu

41- Bir Müddetde Yigirmi Beş Akçeden Kırk Akçe Medrese

Tafra Hareket

Mevlânâ Tayyib nâm mülâzime yigirmi beş akçe ile Beğpazarı Medresesi tevcîh olunup, beş aydan sonra vakfında müsâ'ade vardır deyü beş akçe terakkī ile medrese-i mezkûre merkūm Tayyib'e yevmî otuz akçe ile sadaka olunmağa münâsibdir deyü kādısı arz edip tevcîh olunmuş, yedi ay yevmî otuz akçe ile mutasarrıf olunup ferâgat edip bir yıldan sonra Tire'de yevmî kırk akçe ile Abdülganî Medresesi tevcîh olunup bir müddetde terakkī ile yigirmi beş akçe medreseden kırk akçe medreseye tevcîh olunmuş, ziyâde tafra haraketdir, bî-nazar ehl-i ilimler nice yıllar mülâzemet edip mansıb verilmez;

Cevâb: Müstahık ehl-i ilimdir dediler.

42- Hilâf-ı kānûn tevcîh:

On beş akçe Bacı kazâsından ma'zûl olan Hâcı Emrullah'a yevmî on beş akçe ile Kastamonu'da Koyunlu Medresesi tevcîh olunmuş on beş akçe kazâdan on beş akçe medrese tevcîh olunmak hilâf-ı kānûndur denildikte;

Cevâb: Ders demekden mahzûz bir pîr-i ehl-i ilimdir, tevcîh olundu dediler.

43- Mülâzim Olmayana Mansıb Tevcîhi

Emrullah nâm kimesneye mülâzım olmadın Lapseki'de Çardak Medresesin yevmî on akçe ile tevcîh eylemişler mülâzım olmayana mülâzım mansıbı tevcîh olunmağa sebeb ne denildikde;

Cevâb verip: Sâbıkâ kādıaskerlikden tekâ'üd eden Mevlânâ Muhyiddin'in danişmendi imiş, merhûm kendi hayatında murâd edinmeğin (12b) tevcîh olundu dediler.

44- Arab'dan Rum'a Misli ile

Elbistan'da Ashâb-ı Kehf Medresesi'nde, yevmî on beş akçe ile müderris olup ma'zûl olan Alâeddin'e Manisa'da Veled Bey Medresesi yevmî on beş akçe ile tevcîh olunmuş, Arabistan'dan diyâr-ı Rum'a misli ile mansıb tevcîh olunmağa sebeb nedir denildikde;

Cevâb verip: Gâyet eyi ehl-i ilimdir dediler.

45- Tafra Hareket

Yevmî on akçe ile Karahisâr'da Fazlullah Paşa Medresesi'nden ma'zûl olan Hamza'ya yevmî on beş akçe ile Ayasuluğ'da Darülhadis Medresesi tevcîh olunmuş, mülâzım mıdır ki beş akçe terakkī ile medrese tevcîh olunmuşdur denildikde;

Cevâb: Ma'lûmum değil dediler.

46- Arab'dan Misli ile Rum'a

Yevmî yigirmi akçe ile Haleb'de Esediyye-i Cuvvânî Medresesi'nden ma'zûl olan Haydar'a yigirmi akçe ile Amasya'da Alaca Hamâm Medresesi tevcîh olunmuş, Arab'dan misli ile Rum'a getirmeğe sebeb ne denildikde;

Cevâb verip: Mevâlînin birinden mülâzım-ı ekâbirin ammâ tafsîl üzere hatırımda yok dediler. Eski rûznâmelerde görülsün dediler.

47- Mülâzemeti Meşkûk

Yevmî on akçe ile Erim'de Kadı Medresesi'nden ma'zûl olan Pîrî'ye Tire'de Ali Bey Medresesi on iki akçe ile tevcîh olunmuş, mülâzım mıdır ki terakkīyle medrese tevcîh olunmuş denildikde;

Cevâb verip: Mülâzemetin bilmezin on akçe medreseden ma'zûl bulduk iki akçe ile terakkī etdirdik dediler.

48- Mülâzım Değildir (13a)

Alâ'iyye Obapazarı Medresesi'nde dokuz akçe ile müderris olup ma'zûl olan Hasan'a yevmî on akçe ile Peçin'de İlyas Bey Medresesi tevcîh olunmuş, mülâzım değildir, terakkīyle mülâzım mansıbına idhâl olunmağa sebeb ne denildikde;

Cevâb: Şimdi hâtırımda değil dediler.

49- Tafra Hareket

Yevmî on iki akçe ile Sinop Medresesi'nden ma'zûl olan Abdülvehhab'a yevmî on dört akçe ile Manisa'da Kara Halil Medresesi tevcîh olunmuş, mülâzım mıdır ki terakkī ile mansıb tevcîh olundu denildikde;

Cevâb verip: Mülâzemetin bilmezin on iki akçe ile medreseden ma'zûl bulup iki akçe terakkī etdirildi dediler.

50- Mülâzemeti Meşkûk

Yevmî on akçe ile Mihaliç'de Toyhisâr Medresesi'nden ma'zûl olan Rıdvan'a yevmî on dört akçe ile Karahisar-ı Sâhib'de Tuzpazarı Medresesi tevcîh olunmuş, mülâzım mıdır ki dört akçe terakkī ile mülâzım mansıbı tevcîh olundu denildikde;

Cevâb verip: Görüp vermişizdir ammâ mülâzemet şimdi ma'lûmum değil dediler.

51- Yerinde Terakkī

Yevmî on iki akçe ile Ayasluğ'da Tuyûrân Bey Medresesi'nde müderris olan Şemseddin yevmî on dört akçe ile girü medrese-i mezkûrede müderris olmuş, yerinde terakkī memnû' değil mi denildikde;

Cevâb verip: Ayasluğ kādısı vakfının müsâ'adesin arz etmiş, iki akçe terakkī olundu, mülâzemetin bilmezin dediler.

52- Arab'dan Rûm'a

Yevmî on iki akçe ile Erzurum'da Sultân Medresesi'nden ma'zûl (13b) olan Şemseddin'e on akçe ile Seferihisâr'da Melik Mehmed Medresesi verilmiş, mezkûr mülâzım mıdır ki Erzurum'dan İç-il'e getirildi denildikde;

Cevâb verip: Mülâzım anlarız mutasarrıf olduğu mansıbdan eksikle Rum'a getirilir dediler.

53- Yerinde Terakkī

Ankara'da Kara Medrese'de yigirmi akçe ile müderris olan Şucâ'a vakfının müsâ'adesi vardır, yigirmi beş akçe ile müderris olmağa layıkdır deyü kādı arz edip tevcîh olunmuş, bir müddetde yerinde terakkīye sebeb ne denildikde;

Cevâb verip: Kādıları arzı ile bu vechile terakkī ola gelmişdir. Lakin Pâdişâh-ı âlem-penâh hazreti sonra yerinde terakkīyi nehy edip, memnû' olduk dediler.

54- Mâ-dûn-ı Aşereye Aşere

Dokuz akçe ile Kestel'de Pîrî Fakih buk'asından ma'zûl olan Abdi'ye on akçe ile Mihaliç'de Toyhisâr Medresesi tevcîh olunmuş, mezkûr mülâzimin mertebelerinde mâ-dûn-i aşere yazılmış, hâliyâ on akçe medrese verilmeğe sebeb ne denildikde;

Cevâb verip: Verildikde görüp terakkīye istihkakın anlamış etmişizdir ammâ şimdi hâtırımda değil dediler.

55- Mülâzemeti Meşkûk

Yevmî on üç akçe Amasya'da Halfet Medresesi'nden ma'zûl olan İshak'a Niksar'da Yağıbasan Medresesi on beş akçe ile tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki terakkī ile mülâzım mansıbı verildi denildikde;

Cevâb: Ma'lûmum değil dediler.

56- Tafra Hareket

Yevmî on beş akçe ile Uluborlu Medresesi'nden ma'zûl olan Alâeddin'e on dokuz akçe ile Balıkesri'de (14a) Hoca Medresesi tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki dört akçe terakkī olundu denildikde;

Cevâb verip: On beş akçe medreseden ma'zûl bulduk, bir eskice ehl-i ilimdir dediler.

57- Dokuz Akçe ile On Akçelik Medrese Tevcîh Olunmuş

Yevmî dokuz akçe ile Obapazarı Medresesi'nden ma'zûl olan Dede'ye Osmancık'da yevmî on akçe yazar, Ferahşâd Medresesi dokuz akçe ile tevcîh kılınmağa sebeb nedir denildikde;

Cevâb verip: Ol medresenin vakfında vüs'at yokdur ve bundan esbak dahi dokuz ile verilmişdir anlarız. Atik rûznâmeler görüle dediler.

Tafra Hareket

58- Mülâzemeti Meşkûk

Karahisâr-ı Sâhib'de yevmî on akçe ile Otpazarı Medresesi'nden ma'zûl olan Taceddin'e yevmî on beş akçe ile Kütahya'da Balabaniyye Medresesi sadaka olunduğu rûznâmede mastûr bulundu. Mezkûr mülâzım mıdır ve on akçe medreseden on beş akçe ile mederese verildi denildikde;

[Cevâb verip]: Ben anı mezkûr Otpazarı Medresesi'nde on üç akçe ile müderris olmuş anların. Rûznâmede on akçe yazıldığı yanlışdır, üçü kalmışdır dediler.

59- Mülâzım Olmadığı Sâbitdir

Nefs-i Aksaray'da Meydân Medresesi'ni yevmî dokuz akçe ile mevâlî hidmetinde olmamış ve mülâzım olmamış Sinan nâm kimesneye tevcîh etmişdir ki, el-ân Konya'da niyâbet üzere olup, medrese-i mezkûre mu'attaldır derler. Mevâlî mülâzimlerinden ol asl medrese tâlib çok kimesne var iken mülâzım olmamış bir hatîbe tevcîh etmeğe sebeb ne denildikde mezkûr Sinan sâbıkâ Tarsus'da Çakmakiyye Medresesi'nden ma'zûl olup Aksaray kādısı arzı mûcibince tevcîh olundu dediler. (14b) Ve mezkûr kādıasker hemşiresi oğlu Muhyiddin'e bir müddetde beş kere terakkī ile masıb tevcîh edip hâliyâ yevmî kırk akçe ile Çorum kādısıdır, mezkûr Muhyiddin mülâzım olmayıp ve beyne'n-nâs cehl ile meşhurdur, sebebden su'âl olundukda;

Cevâb verip: Mukaddemâ Şehzâde-i civân-baht ve semere-i devha-i sa 'âdet Sultân Mustafa -*tâle bekâhû*- hazretleri murâd edip üç def'a anların iltimâsıyla terakkī olunup, iki def'a dahi benim kendi re'yimle tevcîh olunmuşdur dediler.

60- [Kazıyye-i Uhrâ]

Hazret-i Ebî Eyyub Ensârî civârında merhûm Defterdar Mahmud Çelebi Zâviyesi'nde şeyh adına olan Nasrullah nâm kimesne ki nice fesâdı zâhir olup zaviyesinden red olunmuşdur derler, yevmî on iki akçe ile Boyabad'da Mana Medresesi'ni tevcîh etmişdir, mülâzım olmamış kimesneye mülâzım mansıbı verilmeğe sebeb ne denildikde;

[Cevâb verip]: Ol zâviyede muhaddis adına bir kimesnedir, vuku'u üzre arz olundukda sadaka buyuruldu dediler.

61- [Kazıyye-i Uhrâ]

Mustafa nâm kimesne gelip İznik'de Mahmud Çelebi Cami'i'nde yevmî üç akçe kayyım iken kasaba-i mezbûrenin ma'zûl olan kādısının arzı ile elimden alıp âhara tevcîh etdi deyü şikâyet etdikde;

Cevâb verip: İznik kādısına hükm-i şerîf vârid olup zikr olan cihete kangısı ehakk ise âna tevcîh edesiz deyü buyurulmuş idi. Mezkûr kādı zamân-ı kazâsında görüp, hâliyâ mutasarrıf olan diğer Mustafa'yı ehakdır deyü arz etmiş, lâkin arzı Pâdişâh-ı âlem-penâh hazretine kādı ma'zûl oldukdan sonra okunup, sadaka buyuruldu dediler. Lâkin zikr olan arz, kādının zamân-ı kazâsında yazıldığı ma'lûm değil. (15a)

Kazâ-i Rûm

Yeden Bi-yedin Hareket

62- Mülâzemeti Meşkûk

Seksen akçe ile Niğde kādısı olan Sinan'a yüz akçe ile Karahisar-ı Sâhib tevcîh olunmuş.

63- Arab'dan Rûm'a Misli ile Yeden Bi-yedin

Arab'da yetmiş akçe ile Sermin kādısı iken girü yetmiş akçe ile Niğde'ye gelen Ali ne asl kimesnedir ki misli ile Arab'dan getirildi denilip;

Cevâb verip: Şimdi hâtırımda yok dediler.

64- Mülâzemeti Meşkûk

Yevmî elli akçe ile Rize kādısı iken altmış akçe ile kazâ-i Alâ'iyye verilen Sinan ne asl kimesnedir?

65- Mülâzemeti Meşkûk Yeden Bi-yedin

Yevmî altmış akçe ile Moriçe kādısı iken yetmiş akçe ile Seferihisâr tevcîh olunan Sinan ne asl kimesnedir?

66- Mülâzemeti Meşkûk

Yevmî elli akçe ile Aksaray kādısı iken altmış akçe ile Demirci kādısı olan Şemseddin ne asl kimesnedir?

67- Yeden Bi-yedin Mansıb

Yevmî kırkbeş akçe ile Şeyhlü kādısı iken elli akçe ile Aksaray kādısı olan Seyfullah ne asl kimesnedir?

68- Yeden Bi-yedin Mansıb

Yevmî kırk akçe ile Kula kādısı olan Muhyiddin ne yevmî kırk beş akçe ile Seydişehri tevcîh olunmuş.

69- Yeden Bi-yedin Mansıb

Yevmî otuz akçe ile Kalecik kādısı olan Şemseddin'e otuz beş akçe ile Gerede tevcîh olunmuş.

[Cevâb verip]: Bu cümle için verildikde görüp işitmişizdir, ammâ şimdi hatırımda değil dediler. (15b)

70- Yeden Bi-yedin Mansıb

Yevmî elli akçe ile Muğla kādısı olan Süleyman'a yevmî altmış akçe ile Elmalu tevcîh olunmuş.

71- Yeden Bi-yedin Mansıb

Yevmî otuz beş akçe ile Ayaş kādılığından, yevmî kırk akçe ile Kandırı kazâsı tevcîh olunan Şemseddin için câhildir, terakkīye müstehak değildir derler, bu kadar mansıba neden müstahak oldu denildikde;

Cevâb verip: Köpricekzâde i'âdesinden mülâzımdır, ehl-i ilm anlarız dediler.

72- Mülâzemeti Meşkûk

Yevmî elli akçe ile Harbut kādısı olan Şeyhî ki kırk akçe ile kazâ-i Pasin verilmişdir, mülâzım mıdır ki terakkī ile mansıb verildi denildikde;

Cevâb verip: Mülâzemetin bilmezin, ammâ Harburt ılgarında Pâdişâh-ı âlem-penâh hazretine kulaguz oldu, vukū'ı arz olundukda sadaka buyuruldu dediler.

73- Mülâzemeti Meşkûk

Yevmî yedi akçe ile Mar'aş'da Hâtûniyye Buk 'ası'nda müderris olan Mirzâ ne asl kimesnedir denildikde;

Cevâb verip: Hâliyâ kim idiğini bilmeyüz, bir buk'adır mansıb değildir, tevcîh olunmak ola gelmişdir dediler. Ammâ münâsib, cihet rûznâmesine yazılmak idi dediler.

Mahalli değildir. [Derkenar]

74- Mülâzemeti Meşkûk

On üç akçe ile Mardin'de Sultân İsâ Medresesine müderris olan Abdüllatif ne asl kimesnedir ki mülâzım mansıbına idhâl olundu denildikde;

Cevâb verip: Mevâlî-i Acem'dir, ibtidâ mansıbı Elkas Mirzâ şefâ'ati ile olmuşdur, ve hatt-ı zâtında eyi ehl-i ilimdir derler.

Mahalli değildir.[Derkenar] (16a)

75- Bir Müddetde Üç Def'a Terakkī ile Yeden Bi-yedin Mansıb

Mahmud nâm kimesneye dokuz yüz elli beş Safer'inde yevmî altmış akçe ile Balat kazâsı tevcîh olunup ve dokuz yüz elli yedi Cumâde'l-âhir'inde yevmî yetmiş akçe ile yeden bi-

yedin kazâ-i Küre-i Nuhâs tevcîh olunup ve dokuz yüz elli yedi Zi'l-ka'de'sinde yeden bi-yedin yevmî doksan akçe ile Küre-i Nuhâs'a Devrekânî zamm olunmağla tevcîh olunmuş, mezkûr Mahmud'a üç yıl içinde yeden bi-yedin üç def'ada altmış akçeden doksan akçe ile kazâ tevcîh olunmağı icâb eden nedür denildikde;

Cevâb verip: Mezkûr mâl-ı mirîde sâ'î olmağın defterdârlar murâd edinip terakkī olundu dediler.

76- Tafra Hareket

Yigirmi akçe ile Eski-hisar kādısı olan Osman'a ki Arabistan'da yigirmi akçe ile Kerek ve Şebek kazâsından ma'zûl olmuşdur. Yeden bi-yedin yigirmi beş akçe ile Bayburd kazâsı verilmiş, evvelâ diyar-ı Arab'dan misli ile Rûm'a getirdilip, ba'dehû yeden bi-yedin terakkī ile mansıb verilmek tafra hareketdir, ne asl kimesnedir ki bu vechle hareket etdirildi denildikde;

Cevâb verip: Hâliyâ kimidüği hâtırımda yok dediler.

77- İki Kazâ Birikdirilip Terakkī Olunmuş

Otuz beş akçe ile Kandırı kādısı olan Gülabi'ye bir müddetde yevmî yigirmi beş akçe yazar Ede kazâsı zamîme kılınıp, yevmî elli akçe ile tevcîh olunmuş, bir müddetde on beş akçe terakkī ile ve bir müstakil kādılık âhar kazâya zamm olunmak hilâf-ı kānûndur denildikde;

Cevâb verip: Mâl-ı mîrî hususunda sa'yi olup Paşa hazretleri ma'rifetiyle olmuşdur dediler. (16b)

78- Yeden Bi-yedin Terakkī

Mevlânâ Fethullah nâm kimesne yevmî seksen akçe ile Eğridir kādısı iken yüz akçe ile kazâ-i Kite tevcîh olunmuş, bir müddetde bu vechile terakkīye bâ'is nedir denildikde;

Cevâb verip: Terakkīye kabûl olan kimesneleri terakkī etdirmek me'mûrdur. Mezkûr terakkīye layıktır dediler.

79- Yeden Bi-yedin Terakkī

Muslihiddin nâm kimesne elli akçe ile Karaca Koyunlu kādısı iken bir müddetde on akçe terakkī olunup altmış akçe ile Mazun kādısı olmuş, bir müddetde terakkīye sebeb ne denildikde;

Cevâb verip: Terakkīye layıkdır dediler.

80- Yeden Bi-yedin Terakkī

Kazâ-i Ayandon'da otuz akçe ile kādı olan Şa'ban'a yeden bi-yedin otuz beş akçe ile kazâ-i Selendi tevcîh olunmuş, yeden bi-yedin terakkī olunmaya sebeb ne denildikde;

Cevâb: Yeri bir âhar fakire verilmek içün âna terakkī ile âhar kazâ verildi dediler.

81- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî kırk akçe ile Sart kādısı olan Muhyiddin'e yevmî kırk beş akçe ile Bergama kazâsı tevcîh olunmuş, yeden bi-yedin terakkī ile mansıb verilmeye sebeb ne denildikde;

Cevâb: Müstahakdır dediler.

82- Yerinde Terakkī

Yevmî yigirmi beş ile Turhal kādısı olan Nurullah'a mezkûr kazâ otuz akçe ile tevcîh olunmuş, yerinde terakkī memnû'dur, niçin etdiniz denildikde;

Cevâb verip: Sultân Mustafa *-tâle bekāhu-* hazretleri murâd edindi dediler ve rûznâmede Şehzâde -tâle bekāhu- hazretleri iltimâsı ile deyü yazılmış.

83- Misliyle Arab'dan Rûm'a Gelmiş (17a)

Yevmî yigirmi akçe ile Ekrâd-ı İzzeddin kazâsından ma'zûl olan Şemseddin'e yigirmi akçe ile kazâ-i Amasra tevcîh olunmuş, Arabistan'dan bu diyâra misli ile gelmek kānûna muhâlifdir denildikde;

Cevâb: Şimdi ma'lûmum değildir ammâ verildikde görüp dururuz dediler.

84- İbtidâ Otuz Akçe Kānûna Muhâlifdir

Abdülgafur nâm mülâzıma ibtidâ'en otuz akçe Yenişehir kazâsı tevcîh olunmuş, ibtidâ'en otuz akçe ile mansıb kānûna muhâlifdir denildikde;

Cevâb: Elkas Mirzâ murâd edinip, vukû'ı üzere arz olunup sadaka olundu dediler. Rûznâmede dahi Elkas Mirzâ dileğiyle denilmişdir.

85- Arab'dan misli ile İç-ile Gelmiş

Yigirmi beş akçe Birecik kazâsından ma'zûl olan Fazlullah'a yigirmi beş akçe ile Satılmış kazâsı verildi. Arabistan'dan misli ile iç-ile getirmeğe sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Hâtırımda yok denildi.

86- [Kazıyye-i Uhrâ]

Yevmî on beş akçe ile Kayseriyye'de Melik Mehmed Medresesi'nden ma'zûl olan Seyyid Mehmed'e yigirmi akçe ile Of kazâsı verilmiş,

[**Cevâb:]** Mülâzemeti ma'lûm değil deyü cevab verdiler.

87- Arab'dan Misli ile Rum'a

Kazâ-i Harir'de yevmî yigirmi akçe ile kādı olan Sinan'a yigirmi akçe ile Kebsud kazâsı tevcîh olunmuş, Arab'dan misli ile iç-ile gelmişdir,

[**Cevâb;]** Hâliyâ hâtırımda yok dediler.

88- Tafra hareketdir, Mülâzemeti meşkuk

On beş akçe ile Güzelce-hisar kādısı olup ma'zûl olan Pîrî'ye kazâ-i Kebsud yigirmi akçe ile tevcîh olunmuş,

[**Cevab verip**:] Hâtırımda yok dediler.

89- Arab Kazâsından Terakkīyle Rûm'a Kānûna Muhâlif (17b)

Yevmî yigirmi beş akçe ile diyar-i Arab'da Tercan kādılığı Şemseddin nâm kimesneye hamse ve hamsîn ve tis'a mi'e Cumâde'l-evvel'inin yigirmisinde tevcîh olunup, sene-i mezbûre Ramazan'ındaki mâbeynde üç ay geçer, beş akçe terakkīyle diyar-ı Rûm'da Yenice-il kazâsı ki Sivas kazâsından ifrâz olunmuşdur, tevcîh olunmuş, diyâr-ı Arab'dan yeden bi-yedin terakkī ile Rûm'a getirilmek kānûna muhâlifdir.

90- Tafra Hareket

Yigirmi dokuz akçe ile Zile'de Tavâşî Buk'ası'ndan ma'zûl olan Seyyid Ali'ye dokuz yüz elli beş Rebiü'l-âhir'inde yevmî on beş akçe ile Tokat'da Kazâbâd Medresesi tevcîh olunup, ba'dehû dokuz yüz elli altı Receb'inde yevmî yigirmi akçe Gümüş kazâsı tevcîh olunmuş, bir buçuk yılda dokuz akçe buk'adan yevmî yigirmi akçe kazâ sadaka buyurulmuş, bu asl tafra hareket etdirmeğe sebeb nedir denildikde;

[Cevâb]: Hazret-i Sultân Mustafa -*tâle bekāhu*-nun hidmetkârları hocasıymış, murâd edinip ve Der-i Devlet'e arzlar irsâl etmişler, bu vech üzere arz olundukda sadaka buyuruldu deyü cevâb verdiler arzlar taleb olundukda bende değildir dediler ve rûznâmeden Sultân Mustafa -*tâle bekāhu*- hazretleri iltimas ile olduğu mastûr bulundu.

91- Kürtdistan'dan Misliyle Rum'a Gelmiş

Yevmî yigirmi beş akçe ile Kürdistan'dan Habur kazâsından ma'zûl olan Muhyiddin'e Rûm'da yevmî on beş akçe yazar Bacı kazâsı yevmî yigirmi beş akçe ile tevcîh olunmuş, mülâzım olmuş değildir, Kürdistan'dan misli ile iç-ilde mansıb verilmeğe ve on beş akçe yazar kazâ yigirmi beş akçe ile tevcîh olunmağa sebeb ne denildikde;

[Cevâb]: Ol kazânın ziyâdeye tehammülü vardır, vukû'ı üzre arz olundukda sadaka buyuruldu dediler. (18a)

92- Yerinde Terakkī Memnû'dur

Yevmî kırk akçe ile Gekbuze'de Mevlânâ Muhyiddin kādı iken yerinde beş akçe terakkī olunup, kırk beş akçe ile tevcîh olunmuş;

[Cevâb]: Hâliyâ bilmezem dediler.

93- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî yetmiş akçe ile Alaşehir kādısı Kâmil'e yeden bi-yedin seksen akçe ile kazâ-i Meğri tevcîh olunmuş;

Cevâb: Hâliyâ bilmezim dediler.

94- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî otuz akçe ile Niksar kādısı olan Siyami'ye yevmî otuz beş akçe ile yeden bi-yedin kazâ-i On iki Divan tevcîh olunmuş.

95- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî otuz akçe ile İshaklu kādısı olan Abdülgaffar'a yevmî otuz beş akçe ile yeden bi-yedin İskilib kazâsı tevcîh olunmuş;

[**Cevâb]:** Hâliyâ bilmezem derler.

96- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî yigirmi beş akçe Kargu kādısı olan Şaban'a yevmî otuz akçe ile yeden bi-yedin kazâ-i İshaklu tevcîh olunmuş;

[Cevâb]: Hâliyâ hâtırımda yok derler.

97- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî kırk akçe ile Sart kādısı olan Siyami'ye yevmî kırk beş akçe yeden bi-yedin kazâ-i Seydişehri tevcîh olunmuş;

[Cevâb]: Şimdi ma'lûmum değil dediler.

98- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî yigirmi akçe ile Milân kādısı olan Ayni'ye yigirmi beş akçe ile yeden bi-yedin kazâ-i İvrindi tevcîh olunmuş;

[**Cevâb]:** Şimdi hâtırımda yok dediler.

99- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî on beş akçe ile Güzelcehisâr kādısı olan Muhyiddin'e yevmî yigirmi akçe ile yeden bi-yedin kazâ-i Yeni-il tevcîh olunmuş;

[Cevâb]: Şimdi hâtırımda değil dediler.

100- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî ygirmi beş akçe ile Pazarcık kādısı olan Bedreddin'e yevmî otuz akçe ile yeden bi-yedin kazâ-i Sanduklu tevcîh olunmuş;

Cevâb: Verildikde görüp dururın, ammâ şimdi hâtırımda değil dediler. (18b)

Kazâ-i Arab ve Acem

101- Yeden Bi-yedin Terakkī

Elli ile Minye ve Eşmuneyn kādısı olan Mehmed Gelbeşâviyye? altmış akçe ile Cebele kazâsı sadaka buyurulmuş, mezkûra yeden bi-yedin terakkī olunmağa bâ'is ne denildikde;

Cevâb: Ahâlî-i Mısır'dandır, Sultan Cihângîr -*tâle bekāhu*- hazretleri murâd edinmişdir dediler.

102- Yeden Bi-yedin Terakkī

Elli akçe ile Sayda kādısı olan Hasan altmış akçe ile kazâ-i Bayburd tevcîh olunmuş, yeden bi-yedin terakkīye sebeb ne denildikde;

Cevâb: Yeri bir âhar mülâzıme açılmak için terakkī ile tevcîh olundu dediler.

104- [Mülâzemeti Meşkûk]

Otuz akçe ile Hizo kazâsından ma‘zûl olan Muslihiddin’e kırk akçe ile Arabkir kazâsı tevcîh olunmuş, on akçe terakkīye sebeb nedir, mülâzım midir dedikde;

Cevâb: Mülâzemetin bilmezin ammâ otuz kırk akçe kazâdan ma‘zûl bulduk dediler.

105- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yigirmi akçe ile Amik kādısı olan Mûsâ’ya yeden bi-yedin yigirmi beş akçe ile kazâ-i Tercil tevcîh olunmuş, yeden bi-yedin terakkīsine sebeb ne denildikde;

Cevâb: Verildikde görüp etmişizdir, ammâ şimdi hâtırımda yokdur dediler.

106- Kānûna Muhâlif

Yetmiş akçe ile Hille kazâsından ma‘zûl olan Abdülganî’ye Kal‘a-i Van ve İhtimâr biriktirilip yevmî yüz akçe ile tevcîh olunmuş, otuz akçe bir yerden terakkī olunmaya sebeb ne denildikde;

Cevâb: Gayetde eyi ehl-i ilimdir, ziyâde müstehakdır dediler.

107- [Mülâzım Değil]

Yigirmi beş akçe ile Kulb kādılığından ma‘zûl olan Receb’e (19a) otuz akçe ile Kosun kazâsı tevcîh olunmuş, mülâzım mıdır, terakkī olundu denildikde;

Cevâb: Şimdi hâtırımda yok dediler.

108- Mülâzım Değildir

Yigirmi beş akçe ile Hani kazâsından ma‘zûl olan Şaban’a otuz akçe ile Oltu ma‘a Bebtek/Pertek? tevcîh olunmuşdur, terakkīsine sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Verildiğin görülmüşdür, ammâ şimdi hâtırımda yok dediler.

109- Tafra Hareket

Otuz akçe ile Karalar kazâsından ma‘zûl olan Abdülkerim’e kırk akçe ile Nablus verilmiş, terakkī ile mansıb verilmeğe bâ’is nedir denildikde;

Cevâb: Mülâzimdir ammâ şimdi kimdiği hâtırımda yok dediler.

110- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî otuz akçe ile Budaközü kādısı olan Yahya'ya yevmî kırk akçe ile yeden bi-yedin kazâ-i Derende tevcîh olunmuş;

[**Cevab verip**]: Hâliyâ hâtırımda değil dediler.

111- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî yigirmi akçe ile Meşhed-i Ali kādısı olan Abdülhayy'a yevmî otuz akçe ile yedin bi-yedin kazâ-i İspir tevcîh olunmuş;

[**Cevâb verip]:** Hâliyâ hâtırımda değil dediler.

112- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî yetmiş akçe ile Sermin kādısı olan Ebubekir'e yevmî seksen akçe ile yeden bi-yedin Hîre ma 'a Buhayra tevcîh olunmuş;

[**Cevâb verip**]: Verildikde görülmüşdür, ammâ şimdi hâtırımda değil dediler.

113- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî otuz akçe ile 'Akka kādısı olan Mevlânâ Hasan'a yevmî kırk akçe ile yeden bi-yedin Arabkir Kazâsı tevcîh olunmuş;

[Cevâb]: Şimdi hâtırımda değil dediler. (19b)

114- Hilâf-ı Kānûn ve Tafra Hareket

Yevmî yigirmi akçe ile Oltu kazâsından ma'zûl olan Abdülhayy'a yevmî otuz akçe yazar Meşhed-i Ali kazâsını yigirmi beş akçe ile tevcîh edip, dört aydan sonra otuz akçe ile kazâ-i İspir vermiş, evvelâ bu ki otuz akçe yazar kuzâtı yigirmi beş ile vermiş, sâniyen bu ki bir müddetde yeden bi-yedin terakkī etdirmiş nice ehl-i ilm vardır ki dört beş yıl mülâzemetden sonra mansıb verilmez.

115- Arab'dan Rûm'a misli ile

Kırk akçe ile Derende kazâsından ma'zûl olan Muhyiddin'e sene sitte ve hamsîn ve tis'a-mi'e Zi'lka'desi'nde elli akçe ile Harburt kazâsı verilip, ba'dehû sene seb'a ve hamsîn ve tis'a mi'e Safer'inde diyâr-ı Rûm'da Kırşehri kazâsı elli akçe ile verilmiş, mezkûr Muhyiddin bir müddetde yeden bi-yedin misli ile diyâr-ı Arab'dan Rum'a gelmek tafra hareketdir. Ma'a hâzâ mukaddemâ dahi on akçe terakkī ile Harburt verilmişdir.

116- Mülâzım Değil ve Tafra Hareket

Hasan nâm kimesne ki mülâzım olmamışdır, yigirmi akçe ile Adilcevaz kazâsından otuz akçe ile Ahlat-ı Muş verilmişdir. Mülâzım olmayan şahıs terakkī ile otuz akçe kazâya neden müstahak oldu denildikde;

Cevâb: Van Beylerbeyisi Ferhad Paşa dileği ile oldu, ehli- ilimdir dediler.

117- Mülâzım Değil, Mülâzım Mansıbı Tevcîh

Zekeriyya nâm kimesneye yigirmi akçe ile Mısır'da Sultan Selahaddin Medresesi tevcîh olunmuş, mülâzım olmamış kimesneye yigirmi ile medrese verilmek neden denildikde;

[Cevâb:] Mukaddemâ dahi ol medreseden (20a) ma'zûl olmuşdur ve mevleviyyeti mu'temedün aleyh kimesneler haberiyle ma'lûm olmuşdur deyü cevâb verdiler.

118- Tafra Hareket

Yevmî on beş akçe ile Tokat'da Hisâriye Medresesi'nden ma'zûl olan Hasan'a hâliyâ yevmî otuz akçe ile kazâ-i Hîzan tevcîh olunmuş, on beş akçe medreseden otuz akçe kazâ tevcîh olunmağa sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Rûm medreselerinden Arab kādısı olıcak zı'fı ile kānûndur dediler.

119- [Kazıyye-i Uhrâ]

Bursa'da Sırçalı Medrese'nin yigirmi akçe ile müderrisi olup ma'zûl olan Abdülkerim'e kırk beş akçe ile Kemah kazâsı tevcîh olunmuş, Rûm medreselerinden Arab kazâsı verilir olsa zı'fı ile verilir dediniz, niçin zı'fından ziyâde ile tevcîh olundu ve Amasya'da Kādı Medresesi'nde yigirmi akçe ile müderris olan Alâeddin'e yevmî otuz akçe ile Gündüzlü kazâsı tevcîh olunmuş, bunda zı'fından eksikle tevcîh olunmağa sebeb nedir denildi.

120- Tafra Hareket

Yevmî otuz akçe ile Rûm'da Arhova kazâsından ma'zûl olan İskender'e diyâr-ı Arab'da elli akçe yazar Zamantı kazâsı yevmî kırk akçe ile tevcîh olunmuş, mezkûra otuz akçe kazâdan on akçe terakkīyle elli akçe yazar kadılık kırk akçe kılınıp tevcîh olunmağa bâ'is ne denildikde;

Cevâb: Kazâ-i Zamantı'dan Köstere nâhiyesi ifrâz olunup kırk akçe ile tevcîh olundu. Rûm'dan Arab'a gidicek on akçe terakkī âdetdir dediler.

121- [Kazıyye-i Uhrâ]

Yevmî yetmiş akçe ile kazâ-i 'Ayntab'dan (??) ma'zûl olan Mes'ud'a mukaddemâ (20b) elli akçe ile Harburt/ kazâsı verilip ve andan ma'zûl oldukdan sonra girü yetmiş akçe ile kazâ-i 'Ayntab sadaka olunduğu rûznâmede mukayyed bulunup. Mezkûra yetmiş akçe kazâdan elli akçe kazâ tevcîh olunup sonra girü elli akçeden yetmiş ile 'Ayntab tevcîh olunmağa sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Mezkûr sâbıkā 'Ayntab'dan ma'zûl iken kazâ verilmeli oldukda hâzır elli akçe yazar Harburt kazâsı bulunup yetmiş hükmünde olmak ile kabul etmiş idi. Ba'dehû ol ecilden yetmiş ile 'Ayntab verildi. Bu rûznâmede tafsîl olunmamış Mehmed Çelebi Efendi rûznâmesinde görülsün dediler.

122- Tafra Hareket

Yevmî yigirmi akçe ile Berendi kazâsından ma'zûl olan Seydî Han'a otuz akçe ile kazâ-i Amik tevcîh olunmuş, on akçe bir yerden terakkī olunmağına sebeb ne denildikde;

Cevâb: Defterdâr istihdâm etdiğim yarar kimesnedir demeğin tevcîh olunmuşdur, mülâzemeti ma'lûmum değil dediler.

123- [Kazıyye-i Uhrâ]

Kuvvet-i kâhire ile feth olunan diyârdan kazâ-i San'a gibi ve kazâ-i Moha gibi ve bunlar emsâli bazı kādılıklar Mekke ahâlîsinden mülâzım olmamış kimesnelere tevcîh olunmuş. Mülâzım ehl-i ilimlere niçin tevcîh olunmadı denildikde;

Cevâb: Mülâzımlardan ol diyâra tâlib bulunmaz ve anlar dahi icrâ-i şer'a kādir kimesneler dediler.

124- Mülâzım Olmamış

Abdüllatif nâm kimesneye seksen akçe ile kazâ-i Hama tevcîh olunmuş, mülâzım olmuş kimesne değildir. Bu asl a'lâ mansıba duhûl etdirmek neden denildikde;

Cevâb: Âna Kara Kādı derler, bi'l-fi'l yüz elli akçe ile Trablus kādısıdır, mâl-ı mirîye sâ'îdir dediler.

125- Mülâzım Değil (21a)

Yevmî 40 akçe ile Hizan kādısı olan Abdülgaffar mülâzım olmamışdır. Ol asl mansıba neden müstahak oldu denildikde;

Cevâb: Ol diyâr âdemisidir. Bu diyârdan mülâzımlar ol kazâyı kabûl etmez ve mezkûr

Abdülgaffar'ı sancağı beyi Ahmed Bey murâd edinip mektûb göndermiş idi, tevcîh olundu dedi.

126- Yeden Bi-yedin Arab'dan Rûm'a Terakkī İle

Kazâ-i Bozulus ki altmış akçe yazar, yevmî kırk akçe ile Tırnova kādısı olan Şuca'a elli akçe ile tevcîh olunmuş, nice zamândan mülâzımlar dururken altmış akçe yazar kādılık yeden bi-yedin elli akçe ile mezkûr Şuca'a tevcîh olunmağa sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Mezkûr Şuca'a terakkīye lâyık kimesnedir dediler.

127- Yedin Bi-yedin Terakkī

Elli akçe ile Tarsus kādısı iken altmış akçe ile yeden bi-yedin Şehriban kazâsı tevcîh olunan Musa ne asl kimesnedir ki yeden bi-yedin terakkī olundu denildikde;

Cevâb: Mülâzımlardan bir fakire yer açılmak için silsile ola gelmişdir dediler.

128- Yedin Bi-yedin Terakkī

Kırk akçe ile Nehrariye kādısı olan Sinan yevmî elli akçe ile Menufiye kazâsı yeden bi-yedin tevcîh olunmuş nice zamândan mülâzımlar dururken yeden bi-yedin terakkīye bâ'is nedir denildikde;

Cevâb: Anın yeri Feyyum kazâsından ma'zûl olan Mustafa'ya tevcîh olunmak içün gelip âna tevcîh olundu dediler.

129- Yeden Bi-yedin Mansıb

Yevmî on beş akçe ile Mardin'de Sultan İsa Medresesi'nde olan Şemseddin'e yigirmi beş akçe ile yeden bi-yedin kazâ-i Tercan tevcîh olunmuş, kānûna muhâlif terakkīdir denildikde;

Cevâb: Ehliyet ile mevsûf kimesnedir, bu vechle arz olunup sadaka (21b) buyuruldu dediler.

130- Yeden Bi-yedin Terakkī

Kırk akçe ile Divriği kādısı iken yeden bi-yedin elli akçe ile Bozulus kādısı olan Tâceddin'e ne asl kimesnedir ki yeden bi-yedin terakkī ile mansıb tevcîh olundu denildikde;

Cevâb: Terakkīye müstahak kimesnedir dediler.

132- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî otuz akçe ile Karalar kādısı iken kırk akçe ile yeden bi-yedin kazâ-i Rûm kal'a verilen Alâeddin'e ne asl kimesnedir ki yeden bi-yedin otuz akçe kazâdan kırk akçe kazâ tevcîh olunmuş denildikde;

Cevâb: Verildikde görülmüşdür ammâ şimdi hâtırımda yok dediler.

132- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî yigirmi beş akçe ile Amik kādısı iken yeden bi-yedin otuz beş akçe ile Behisni kazâsı tevcîh olunan Abdülkerim ne asl kimesnedir ki yeden bi-yedin on akçe terakkī olmuşdur denildikde;

Cevâb: Bundan akdem Kādıasker olan merhûm İmam Ali'nin karındaşı oğludur. Defterdâr dahi istihdâm kâbildir deyü murâd edinmeğin tevcîh olundu dediler.

133- Yeden Bi-yedin Terakkī

Kırk akçe ile Karahisâr-ı Şarkî kadısı iken yeden bi-yedin elli akçe ile Bayburd kādısı olan İvaz kimdir ki nice zamândan beri yürür mülâzımler var iken âna yeden bi-yedin tevcîh olunmağa sebeb ne denildikde,

Cevâb: Yeri âhar kimesne lâzım olmuş ve Rum'dan Arab'a gidene on akçe terakkī ri'âyet değildir dediler.

134- Yeden Bi-yedin Terakkī

Altmış akçe ile Cebele kādısı olan Veli'ye yeden bi-yedin kazâ-i Sermin yetmiş akçe ile tevcîh olundu, mülâzım değildir. Bu kadar terakkīye neden müstahak oldu denildikde;

Cevâb: Biz anı elli akçe kazâdan ma'zûl bulduk (22a) hem iyi kādıdır dediler.

135- Yedi Ay Bâkī Müddeti Var İken Azl

Yevmî elli akçe ile Mazun kādısı olan Edhem'in yedi ay bakiyye-i müddeti var iken yeri Bursa'da yigirmi beş akçe ile Hâcı İvaz müderrisi olan Kasım'a verilmiş, evvelâ mezkûr Edhem'in yedi ayı var iken azl edip ve sâniyen mezkûr Kasım'a yeden bi-yedin mansıb verilmeğe sebeb ne denildikde;

Cevâb verip: Sefer üzerinde iken altı yedi ay kalanın yeri verilmek emr olunmuşdur. Kendi mülâzımlerimizden birisi sefere bile gitmiş idi. Mezkûr medrese bizim mülâzımimize olmak için müderrisi Kasım'ı kādı etmek münâsib görüldü dediler.

136- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî yigirmi akçe ile Eskihisâr kādısı olan Taceddin'e yevmî otuz akçe ile yeden bi-yedin kazâ-i Karaisalı tevcîh olunmuş ve yevmî kırk akçe ile Ulubor'un kazâsından ifrâz olunan nahiye-i Şarkiyan kādısı olan Mevlânâ Ramazan'a yevmî elli akçe ile kazâ-i Üzeyr yeden bi-yedin tevcîh olunmuş. Altı yedi yıldan beri mülâzemet eder fukarâ var iken yeden bi-yedin küllî terakkīler ile mezkûrlara tevcîh olunmağa sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Terakkīye layık kimesnelerdir dediler.

137- [Kazıyye-i Uhrâ]

Yevmî yüz akçe ile Hasan Keyf kādısı olan Muhyiddin'e yeden bi-yedin yevmî yüz yigirmi akçe ile kazâ-i Cezîre tevcîh olunmuş, nice zamândan beri mülâzemet edenler yürürken yeden bi-yedin mezkûra tevcîh olunmağa sebeb ne denildikde;

Cevâb: Terakkīye ve ri'âyete layık kimesnedir dediler.

138- Mülâzım Değil

Basra'da livâ-i Garaf'da icrâ-i şer' için kādı lazımdır deyü beylerbeyisi i'lâm etdikde mezkûr efendi kendi danişmendlerinden mülâzım olmamış Nurullah'a yigirmi akçe ile tevcîh eylemiş. (22b)

139- Bir Müddetle Yeden Bi-yedin Terakkī

Hasan nâm kimesneye elli akçe ile Tarsus kādısı iken dokuz yüz elli bir Muharrem'inde yeden bi-yedin altmış akçe ile Musul kazâsı sadaka buyurulup ma'zûl olduktan sonra dokuz yüz elli yedi Cumâde'l-âhir'inde yetmiş akçe ile kazâ-i Ruha tevcîh olunmuş altı yedi yıldan beri mülâzemet eden fukarâ durur iken üç yıl içinde iki def'a yeden bi-yedin terakkī ile mezkûr Hasan'a mansıb tevcîh olunmağa sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Terakkīye layık kimesnedir dediler.

140- Mülâzım Olmayıp Mülazim Mansıbı Verilmiş

Yakub nâm kimesne ki mülâzım olmamışdır, yevmî yigirmi akçe ile Babakoru kazâsı tevcîh olunmuş. Mülâzım olmayana yigirmi ile mansıb verilmeğe sebeb ne denildikde;

Cevâb verip: Ol diyârın kādısı olmayıp ve bu diyârdan kimesne kabûl etmeyip, Bağdad Beylerbeyisi kādı lâzımdır demeğin âna tevcîh olundu dediler. Ammâ umûm mülâzımînden anda nice kimesne varmışdır.

141- Tafra Hareket

Yevmî on altı akçe ile Erzincan'da Melek Muhyiddin Medresesi'nden ma'zûl olan Muhyiddin'e yevmî yigirmi beş akçe ile kazâ-i Zekiyye tevcîh olunmuş. Yevmî on altı akçe medreseden ma'zûl olunca kazâ verilicek âdet yigirmi akçe kazâdır, yigirmi beş ile verilmeğe sebeb ne denildikde;

Cevâb: Erzincan Rum haddidir. Zekiyye aksâ-i arzdır. Bundan ol diyâra kimesne gitmemeğin ana tevcîh olundu dediler.

142- Kānûna Muhâlif

Yevmî on üç akçe ile Erzincan'da Dârülilm Medresesi'nden ma'zûl olan Müstecab'a yigirmi akçe ile Mihranî kazâsı tevcîh (23a) olunmuş, on üç akçe medreseden yigirmi akçe kazâ kānûna muhâlifdir denildikde;

Cevâb: Verildiği vaktin görmüşüzdür ammâ şimdi hâtırımda yok dediler.

143- Zamîme-i Kaza Be-kazâ

Yevmî otuz beş akçe ile Mendelçin kādısı olan Veli hâliyâ Kelhor kazâsını kazâ-i mezbûra zamîme olmağla yevmî kırk akçe ile tevcîh olundu. Mezkûr kādı iken kazâ-i mezbûre kādılığına zamîme olup terakkī ile tevcîh olunmağa sebeb ne denildikde;

Cevâb: Bagdad sancağı beyi Şâh Rüstem Bey ve Bagdad kādısı arzları mûcibince tevcîh olundu dediler.

144-Kānûna Muhâlif

Yigirmi akçe ile Karaulus kazâsından ma'zûl olan Murâd'a otuz akçe ile Ahlat ve Muş kazâsı tevcîh olunmuş, on akçe terakkīye sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Mülâzim ekâbirin ve on akçe terakkī Arab'da ola gelmişdir dediler.

145- Yerinde Terakkī

Kırk akçe ile Harim kādısı olan Ahmed için Şam Beylerbeyisi Pîrî Paşa kazâ-i mezbûrun ziyâdeye tehammülü vardır deyü arz göndermeğin elli akçe ile tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki tevcîh ile mansıbı verildi denildikde;

Cevâb: Ol diyârın ehl-i vukûfudur. Müstakim ehl-i ilimdir. Beylerbeyi arz etmeğin tevcîh olundu dediler.

146- Medaris-i Arab ve Acem

Şemseddin nâm kimesne Bagdad'da yevmî yigirmi akçe ile Mustansırıyye Medresesesi'nden ma'zûl olup, ba'dehû girü yigirmi iki akçe ile medrese-i mezbûre tevcîh olunmuş, mülâzımînden ehl-i ilimler tâlib iken mülâzım olmayana terakkī ile a'lâ mansıb verilmek neden denildikde;

Cevâb: (23b) İmtihân etmedim ammâ eskice âdemdir dediler.

147- Mülâzım Olmayana Mülâzım Mansıbı

Yevmî on akçe ile Bayburd'da Mahmudiyye Medresesi'nden ma'zûl olan Zeyneddin'e yevmî on iki akçe ile Tarsus'da Rüstem Bey Medresesi tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki terakkī olundu denildikde;

Cevâb: Mülâzemetin bilmezim ammâ imtihân etdim, eyi buldum dediler.

148- Mülâzım Olmayana Terakkī İle Mansıb

Abdüllatif nâm kimesne mülâzım olmadın ibtidâ'en Elkas Mirzâ dileği ile yevmî on akçe ile Kul Hasan Medresesi tevcîh olunup, ba'dehû on üç akçe ile Mardin'de Sultan İsa medresesi tevcîh olunmuş, mülâzım olmayana terakkī etdirip mülâzım mansıbına idhâle sebeb ne denildikde;

Cevâb: Ehl-i ilimdir, Elkas Mirzâ dileği ile olmuş dediler.

149- Mülâzım Olmayana Terakkī İle Mansıb

Yevmî yigirmi akçe ile Bagdad'da Mustansırıyye Medresesinden ma'zûl olan Mehmed'e yigirmi beş akçe ile hazreti İmâm Hüseyin âsitânesinde Abbâsiyye Medresesi tevcîh olunmuş, mezkûr mülâzım mıdır ki beş akçe terakkī ile medrese tevcîh olundu denildikde;

Cevâb: Yigirmi akçe medreseden ma'zûl bulduk, imtihân etmedim, zâhir yolu olmasa mukaddemâ yigirmi akçe medrese tevcîh olunmazdı dediler.

150- Yeden Bi-yedin Terakkī

Karahisâr-ı Sâhib'de Otpazarı Medresesi'nde on üç akçe ile müderris olan Abdurrahman'a yeden bi-yedin Azraviye Medresesi on sekiz akçe ile tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir, bir def'ada yeden bi-yedin beş akçe terakkī ile medrese verildi denildikde;

[Cevâb]: Müstehakdır, amma ol medreseye gitmedi anların dediler. (24a)

151- Mülâzım Olmayıp Mülâzım Mansıbına Dâhil Olanlardır ki Zikr Olunur

Mısır'da Sargıtmış Medresesi'nden on akçe ile müderris olup ma'zûl olan Bedreddin'e kırâ'at-i Hadis için ta'yîn olunan beş akçe ile zamîme kılınmağla on beş akçe olup, tevcîh olunmuş. Mezkûr ne asl kimesnedir ki beş akçe terakkī olunup, on beş akçe ile mülâzım mansıbı verilmişdir denildikde;

Cevâb verip: Ol diyâr âdemidir, tafsîli ma'lûmumuz değildir dediler.

152- Buk'a

Haleb'de Firdevsiye Buk'ası sâbıkâ yedi akçe ile mutasarrıf olup ma'zûl olan Alâeddin'e buk'a-i mezbûre yevmî dokuz akçe ile tevcîh olunmuş. Ne asl kimesnedir ki tevrakki ile buk'a verilmiş denildikde;

[Cevâb]: Verdikde görülmüşdür, ammâ şimdi kim idiği hatırımda değildir dediler.

153- İki Buk'a Birbirine Zam Olunmuş ve Mülâzım Değil

Haleb'de Cemâliye Medresesi'ne on iki akçe ile müderris olup ma'zûl olan Muhyiddin'e Haleb'de Atâ Bey Civâniye Buk'ası ve Atâ Bey Burrâniye Buk'ası birbirine zam olunup, yevmî on beş akçe ile tevcin olunmuş mezkûr Muhyiddin ne asıl kimesnedir ki iki buk'a birikdirilip üç akçe terakkī ile ana verildi denildikde;

Cevâb verip: Haleb halkındandır ammâ şimdi tafsîli üzere hâtırımda değildir dediler.

154- Mülâzım Olmayana Terakkī ile Mansıb

Yevmî on iki akçe ile Bidlis'de Hamza Bey Medresesi'nden ma'zûl olan Alâeddin'e girü Bidlis'de Şükriyye Medresesi on beş akçe ile tevcîh olunmuş, mezkûr ne asl kimesnedir ki terakkī ile mansıbı verildi denildikde;

Cevâb verip: Mülâzemetin bilmezin, imtihân etdim zan ederin dediler.

155- Mülâzım Olmayana Terakkī ile Mansıb

Yevmî on iki akçe ile Haleb'de Şihabiyye Medresesi'nden ma'zûl olan (24b) Hasan'a girü Haleb'de Erguniyye Medresesi on iki akçe ile tevcîh olunmuş, mezkûr ne asl kimesnedir ki terakkī ile mülâzım mansıbı verildi dedikde;

Cevâb verip: Kim idüği hatırımda değil dediler.

156- Mülâzım Olmayana Mülâzım Mansıbı

Şeyh Muvaffakuddin nâm kimesneye yevmî on beş akçe ile Haleb'de Salâhiyye Medresesi tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki hâricden getirilip on beş akçe ile mülâzım mansıbına idhâl olundu denildikde;

Cevâb: Haleb ulemâsından Şeyhu'ş-şuyûh demekle ma'rûf ehl-i ilimdir dediler.

157- Mülâzım Değildir

Mardin'de Şehidiyye Medresesi'nden on iki akçe ile müderris olup, ma'zûl olan Bedreddin'e girü Mardin'de Sittü'l-Vusûbe?? Medresesi on beş akçe ile tevcîh olunmuş, ne asıl kimesnedir ki terakkī ile on beş akçe medreseye verildi denildikde;

Cevâb: İmtihan etdim, ehl-i ilimdir dediler.

158- Mülâzım Değil

Bayburd'da yevmî on iki akçe ile Ya'kubiyye Medresesi'nden ma'zûl olan Muhyiddin'e yevmî on beş akçe ile Haleb'de Salâhiyye Medresesi tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki terakkī ile mansıb verildi denildikde;

Cevâb: Kim idüği şimdi hâtırımda değil dediler.

159- Mülâzım Değildir

Yevmî on beş akçe ile Es'ar'da Cemaliyye Medresesi'nden ma'zûl olan İlyas'da Bagdad'da İsfahaniyye Medresesi yigirmi ile verilmiş, beş akçe terakkī edip yigirmi ile medrese tevcîh olunmağa sebeb nedir, mülâzım mıdır denildikde;

Cevâb: Hâliyâ hâtırımda yok dediler.

160- Mülâzım Değil

Alâeddin nâm kimesneye yevmî on akçe Haleb'de Şihabiyye Medresesi verilmiş, mülâzım olmamış kimesneye mülâzım mansıbı verilmeğe sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Mısır ulemâsındandır, müstahakdır dediler (25a)

161- Mülâzım Değil

Nefs-i Burhan Sultân Buk'ası yevmî sekiz akçe ile Seyyid Hasan nâm kimesneye kādı arzı ile tevcîh olunmuş, mülâzımı geriye imtihân etdiniz mi ki sekiz akçe buk'a tevcîh etdiniz denildikde;

Cevâb: İmtihân etmedim, bir Âl-i Resûl'dür, kādısı arz etmiş, tevcîh eyledim dediler.

162- Mülâzım Değil

Erzincan'da İftiharüddin Medresesi ki on üç akçe yazar, kādısı arzı ile Hayreddin nâm kimesneye on beş akçe ile tevcîh olunmuş, mezkûr ne asl kimesnedir ki on beş akçe ile medrese verildi denildikde;

Cevâb: Kim idüği hatırımda yok, kādı arzı ile olmuş, eksi eski mi acaba? rûznâme kapudadır, görülsün dediler.

163- Mülâzım Değil

Kazâ-i Ağrad Iğrad'da Beytutiyye Medresesi ki, on akçe yazar, kādı arzı ile Abdülkâfi nâm kimesneye dokuz akçe ile tevcîh olunmuş, mezkûr ne asl kimesnedir ve imtihân olunmuş mudur ki hâricden getirip on akçe yazar medreseyi dokuz akçe ile tevcîh etdiniz denildikde;

Cevâb: Ol diyâr halkındandır, ehli- ilimdir, kādı arz etmiş, tevcîh olunup sadaka buyuruldu dediler.

164- Mülâzım Değil

Rahmetullah Halhalî nâm kimesneye Haleb'de Asruniyye Buk'ası sekiz akçe ile tevcîh olunmuş, mezkûr mülâzım mıdır ki Buk'a verilmişdir dedikde;

Cevâb: Haleb ulemâsındandır, ehl-i ilmdir dediler.

165- Mülâzım Değil

Yevmî sekiz akçe ile Hama'da Tavaşiyye Medresesi'nden ma'zûl olan Şemseddin'e Humus'da Nuriyye Medresesi kādı arzıyla on akçe ile tevcîh olunmuş, (25b) sekiz akçe ile Buk'a'dan ma'zûl olan mülâzım olmamış kimesneye on akçe ile mülâzım mansıbı verilip, mülâzimîne muzâhame verilmeğe sebeb ne denildikde;

Cevâb: Zû-fünûn ehl-i ilimdir ve istihkākını kādısı arz edip arz olundukda sadaka olundu dediler.

166- Mülâzım Değildir

Antab'da Zülkadiriyye Medresesi yedi akçe ile Şemseddin nâm kimesneye kādı arzı ile tevcîh olunmuş, mezkûru imtihân edip istihkākını bildiniz mi dedikde;

Cevâb: Bu asl Buk'alar kādılar arzı ile verili gelmişdir. Ammâ imtihân etmeyip dururın dediler.

167- Mülâzım Değil

Antab'da Hâcı Musa Buk'ası beş akçe ile Ali nâm kimesneye tevcîh olunmuş, mülâzım mıdır denildikde;

Cevâb: Buk'adır, kādısı arzıyla tevcîh olunmuşdur dediler.

168- Mülâzım Değildir

İdris nâm kimesneye (silik)'de Hâcı Baytar Buk'ası sadaka olunmuş, mülâzım olmamışdır, Buk'a tevcîh olunmağa sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Kim idüği hâtırımda değildir dediler.

169- Mülâzım Değildir

Küdûs-i şerîfde yevmî on beş akçe ile Molla Fenarî Medresesi'nden ma'zûl olan Mesud'a Şam'da Nâsıriyye-i Cuvaniyye Medresesi tevcîh olunmuş, mezkûr mülâzım mıdır ki dört akçe terakkī ile medrese tevcîh olundu denildikde;

Cevâb: Verildiği zamânda görülmüşdür, ammâ şimdi hâtırımda değildir dediler.

170- Mülâzım Değil

Ahmed nâm kimesneye nefs-i Âmid'de Emirlü?? Hâcı Medresesi yevmî on beş akçe ile tevcîh olunmuş, mezkûr mülâzım mıdır ki mülâzım mansıbı verildi denildikde;

Cevâb: (26a) Verildikde görülmüşdür, ammâ şimdi hâtırıma gelmedi dediler.

171- Mülâzım Değil

Şam'da medrese-i Nasıriyye'de yigirmi akçe ile müderris olup ma'zûl olan Nebi'ye yigirmi beş akçe ile Haleb'de Tanrı Vermişiyye Medresesi verilmiş, mezkûr mülâzım mıdır ki terakkī ile mansıb verildi denildikde;

Cevâb: Yigirmi akçe medreseden mazıl bulduk, Mülâzemetin bilmezin dediler.

172- Tafra Hareket

Haleb'de Makdemiyye Medresesi'nden yigirmi beş akçe ile müderris olan Muhyiddin'in medresesine, Haleb'de yevmî sekiz akçe yazar Hicâziyye Buk'ası zam olunup, yevmî otuz akçe kılınıp tevcîh olunmuş, mezkûr Muhyiddin ne asl kimesnedir ki bu kadar terakkīye müstahak oldu ve Buk'a medreseye zam mı olunur denildikde;

Cevâb: Mevâlî-i Haleb'dendir, Hanbelî-zâde'dendir. Dahi ziyâdeye müstahakdır dediler.

173- Mülâzım Değil

Yevmî on akçe Âmid'de Anbarlu Medresesi'nden ma'zûl olan Hasan'a on dört akçe Malatya'da Şihabiyye Medresesi verilmiş, mezkûr mülâzım mıdır dört akçe terakkīye müstahık oldu denildikde;

Cevâb: On akçe medreseden ma'zûl bulduk, dört akçe terakkī ile tevcîh olundu, Mülâzemeti ma'lûmumdur dediler.

174- Mülâzım Değildir

Hama'da yevmî yigirmi beş akçe ile Nureddin Şehid Medresesi'nden ma'zûl olan Seyyid Mehmed'e Mısır'da yigirmi beş akçe yazar Şeyhuniyye Medresesi'ne beş akçe bir cihet zamm olunup yevmî otuz (26b) akçe kılınmak ile tevcîh olunup sadaka buyurulmuş, mezkûr mülâzım mıdır ki bu mertebe terakkīlere müstahak olmuşdur denildikde;

Cevâb: Semaniye'de danişmend olduğın kendi söyler idi, ammâ mülâzemetin bilmezin dediler.

175- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî on akçe ile Mardin'de medrese-i Şehdiyye'de müderris iken beş akçe terakkī ile Mardin'de Hatuniyye Medresesi on beş akçe ile tevcîh olunan Abdülvehhâb ne asl kimesnedir ki, yeden bi-yedin beş akçe terakkī olunup mülâzım mansıbı verilmiş denildikde;

Cevâb: Tebriz'den Mevlânâ Ahmed ile bile gelmişdir, ahâlî-i Acem'dendir deyü pâye-i serîr-i a'lâya arz olunup sadaka buyuruldu dediler.

176- Mülâzım Olmayana Terakkī

Yevmî on beş akçe ile Trablus'da Kul Hasan Medresesi'nden ma'zûl olan Alâeddin on üç akçe ile Şam'da Cevheriyye Medresesi tevcîh olunmuş, mezkûr mülâzım mıdır ki terakkī ile mülâzım mansıbına dâhil oldu denildikde;

Cevâb: Mülâzemeti ma'lûmum değildir, eski rûznâmelerde ne tarikle verildiği mastûrdur dediler.

177- Mülâzım Değil

Yevmî yedi akçe ile Haleb'de Keltaviyye Buk'ası'ndan ma'zûl olan Şeyh Ahmed yevmî on üç akçe ile Haleb'de Sâhibiyye Medresesi verilmiş, mezkûr Şeyh Ahmed yedi akçe Buk'adan on akçe mülâzım mansıbına dâhil olmağa sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Ahâlî-i Haleb'dendir, ol vechle arz olunup sadaka buyuruldu dediler. (28a)

178- Kānûna Muhâlif

Yevmî on beş akçe ile Ladik'de Tatar Kal'ası müderrisi olan Mesud Erzurum'da yigirmi akçe yazar Hundî Hatun Medresesi on yedi akçe kılınıp tevcîh olunmuş, mezkûra yeden biyedin terakkī ile mansıb verilmiş, istihkākı ne vechledir ki yigirmi yazar medrese on yedi ile verilmeğe bâ'is nedir denildikde;

Cevâb: Mezkûru mevâlînin birinden mülâzım bilirin, ammâ imtihân eylemedim dediler.

179- Yerinde Terakkī

Haleb'de Esediyye-i Cuvvâniyye'de yevmî otuz beş akçe ile müderris olan Seydî Hüseyin nâm kimesneye, Haleb kādısı arzı ile yerinde beş akçe terakkī ile kırk akçe edip tevcîh olunmuş, mezkûr ne asl kimesnedir ki yerinde beş akçe terakkī olundu denildikde;

Cevâb: Mezkûra Nasîbîzâde derler hayli fâzıl kimesnedir dediler.

180- Mülâzım Değildir

Sekiz akçe ile Antab'da Mestûriyye Buk'asından ma'zûl olan Zekeriya'ya yevmî on akçe ile Haleb'de Halvetiyye Medresesi tevcîh olunmuş, mezkûr Zekeriya terakkī etdirilip mülâzım mansıbına idhâle sebeb nedir denildikde;

Cevâb: *Mutavvel* dersin demeğe kadir ehl-i ilmdir dediler.

181- Mülâzım Değildir

Yevmî on akçe ile Şam'da Nâsıriyye Medresesi'nden ma'zûl olan Alâeddin nefs-i Remle'de Hasekiyye Medresesi ki on akçe yazar on dört akçe ile tevcîh edip sadaka buyurulmuş, mezkûr medrese on akçe yazarken on dörtle verilmeğe ve mezkûr Alâeddin def 'aten dört akçe terakkī edip mülâzım mansıbı verilmeğe bâ'is nedir denildikde;

Cevâb: Ahâlî-i Mısır'dandır, ehl-i ilimdir, dört akçe terakkī olundu dediler. (27b)

182- Mülâzım Değil

Haleb'de Keltaviyye Medresesi yevmî on akçe ile Muhyiddin nâm kimesneye tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki mülâzım mansıbı tevcîh olundu denildikde;

Cevâb: Haleb'den bir ehl-i ilimdir, müstahaıkdır dediler.

183- Yeden Bi-yedin Terakkī

Yevmî on akçe ile Keltaviyye Medresesi'nde müderris olan Halîmî'ye Rum-kal'a'da Rumâhiyye Medresesi'ni ki on dört akçe yazar, on dört akçe ile tevcîh olunmuş, mezkûr ne asl kimesnedir ki yeden bi-yedin üç akçe terakkī ile medrese verildi denildikde;

Cevâb: Şirvânîler'in gâyet eyisidir, müstahakdır dediler.

184- Mülâzım Değil

Harpurt'da Mevlânâ Ahmed Medresesi'nde on akçe ile müderris olup ma'zûl olan Ebubekir'e Bidlis'de Şükriyye Medresesi on üç akçe ile tevcîh olunmuş, mezkûr ne asl kimesnedir ki üç akçe terakkī olundu denildikde;

Cevâb: On akçe medreseden ma'zûl bulduk, üç akçe terakkī etdirdik, ammâ mülâzım değildir dediler.

185- Mülâzım Değildir

Mardin'de Şehîdiyye Medresesi'nde müderris olup ma'zûl olan Abdülvehhâb'a âhar medrese verilmeğin yevmî on akçe ile (??) Medresesi'nden ma'zûl olan Mevlânâ Seydî'ye yevmî on iki akçe ile sadaka buyuruldu, mezkûr Seydî ne asl kimesnedir ki terakkī ile medrese tevcîh olundu denildikde;

Cevâb: İmtihân etdim, müstahakdır, mülâzemeti ma'lûmum değildir dediler.

186- Mülâzım Değil

Şeyhuddin bin Îsâvî nâm kimesne Şam'da Tâhiriyye Buk'ası yevmî altı akçe ile tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki Buk'aya (28a) idhâl olundu denildikde;

Cevâb: Şam ahâlisindendir, dahi ziyâdeye müstahakdır dediler.

187- Mülâzım Değildir

Yevmî yigirmi akçe ile Ali *–kerreme'llâhu vechehû-* âsitânesinde türbe-i selâtînde müderris olan Hamza'ya mezkûr âsitânede Dârüssiyade Medresesi yigirmi akçe ile tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki mülâzım mansıbına dâhil olmuşdur denildikde;

Cevâb: Çokdan müderrisdir, mülâzemeti ma'lûmum değildir, ammâ ehl-i ilimdir dediler.

188- Mülâzım Değil

Yevmî on iki akçe ile Bagdad'da Yamanca Hatun Medresesi'nde müderris olan Nâsırüddin ne asl kimesnedir ki mülâzım mansıbına duhûl etmiş denildikde;

Cevâb: İmtihân etdim, gâyet eyi ehl-i ilimdir dediler.

189- Arab'dan Misli ile İç-ile

Malatya'da yevmî onbeş akçe ile Şehâbiyye-i Kübrâ Medresesi'nden ma'zûl olan Muslihiddin'e yevmî on beş akçe ile Mihaliç'de evvelâ Toyhisâr Medresesi tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki Arab Medresesi'nden misli ile iç-ile getirildi denildikde;

Cevâb: Mülâzemeti ma'lûmum değildir ammâ ehl-i ilimdir dediler.

190- Mülâzım Değildir

Nefs-i Mısır'da ulemâ-i Şâfi'iyye'ye meşrût Şerîfe Medresesi'ne yevmî yigirmi akçe ile müderris olan Mevlânâ Mehmed, eş-Şafi'î cihete tedrîsi tezkire ile mutasarrıf olup, hâliyâ berât taleb etdikde, Mısır hâfızı Ali Paşa arz etmeğin sadaka buyuruldu. Mezkûr Mehmed zikr olan tedrîse istihkākı imtihân ile ma'lûm oldu mı [ki] berât verildi denildikde;

Cevâb: Kendisi bunda gelmeyip, beylerbeyisi arz eylemişdir, Allahu a'lem tezkiresi bile gelmişdir dediler. (28b)

191- Yerinde Terakkī

Antab'da Şeyh Abdurrahman Medresesi'nde yevmî on iki akçe ile müderris olan Alâeddin'e medrese-i mezbûre on beş akçe ile tevcîh olunmuş, ne asl kimesnedir ki on iki ile mutasarrıf olduğu medrese on beş akçe ile tevcîh olundu denildikde;

Cevâb: İmtihân etdim, gâyet eyi buldum ve vâkıf-ı vakfına dahi vakf ilhâk edip on beş ile tevcîh olunmak murâd edindi dediler.

192- Mülâzım Değildir

Yevmî altı akçe ile Şam'da Mervâniyye müderrisi olan Ahmed ne asl kimesnedir ki Buk'aya duhûl etdi denildikde;

Cevâb: Ehl-i ilimdir, Edirne'de Eski Cami'i'de hatîb dahi olmuş dediler.

193- Mülâzım Değildir

Ba'lbek'de Nureddin Şehid Medresesi'nde beş akçe ile müderris olan Alâeddin, Buk'aya duhûl etmeğe sebeb nedir denildikde;

Cevâb: Görülmüşdür ammâ şimdi ma'lûmum değildir dediler.

194- Mülâzım Değildir

Haleb'de Cami'-i Ahmer'de dört akçe ile müderris olan ne asl kimesnedir ki tevcîh olundu denildikde;

Cevâb: Ma'lûmum değildir dediler.

195- Mülâzım Değildir

Yevmî dört akçe ile Maraş'da Hazînedâr Buk'ası'na müderris olan Musa ne asl kimesnedir ki Buk'aya idhâl olundu denildikde;

Cevâb: İmtihân etmedim ammâ ol bir Buk'adır evvelden verili gelmişdir dediler.

196- Yerinde Terakkī

Hama'da 'Asrûniyye Medresesi'nde yevmî on akçe ile müderris olan Şeyh İzzeddin ta'tîl-i evkât etmeyip terakkīye layık kimesnedir ve evkâfın (29a) müsâ'adesi vardı, beş akçe terakkī ile müderris olmak çün kādısı arz etmeğin teveccüh olunup on akçe ile sadaka olunmuş, mülâzım mıdır ki terakkī ile medrese verildi denildikde;

Cevâb: Hama halkındandır, mülâzemetin bilmezin dediler.

Ve Rûşenîzâde'nin iki danişmendine mülâzım olmadın mansıb verip Arab'dan bu diyara gelmeye deyü kayd etmiş.

EK: (Vr. 29a-30b)

Mülâzimler mansıbın mutasarrıf olup

mülâzemetleri ma'lûm olmayanların esâmîsidir ki,

-Yevmî on akça kazâ-i Kavak'dan ma'zûl hâliyâ Koyulhisâr kādısı olan Ali

-Yirmi akça ile Casan kādısı olup hâliyâ Mendelcin kādısı Yahyâ

-Yirmi akça ile bir Türk kādı.

-Yevmî altmış akça ile Kilis kazâsından yetmiş akça ile Cîra ma'a Bahîra Buhayra kādısı Sâlih

-Akka'dan yevmî otuz akça ile Arabgir kādısı Hüseyin

-Sâbıkā Mendelcin kādısı olan Veli

-Yirmi beş akça ile

-Yevmî otuz akça ile Gündüzlü kādısı olan Süleyman (silik) kazâsı kırk akça ile tevcîh olunmuş.

-Yevmî yirmi akça ile (silik) kâdısı olup hâliyâ otuz akça Hısnımansur kādısı olan Abdurrezzak

-Yevmî yirmi akça ile kazâ-i Bakras'dan ma'zûl olup hâliyâ yirmi beşle Atâk kādısı olan Cafer.

-Yevmî yirmi akça ile Ahtamar'dan ma'zûl yirmi beşle Berendi kādısı Şucâ'

-On akça ile Samsun'da Sa'di Bey Medresesi'nden on dört akça ile Samsun'da Arifî Çelebi müderrisi olan Mustafa

-İzmir'de Faik Paşa Medresesi'nde yevmî on beş akça ile müderris olan Hamza Küçük Bedreddin mülâzimdir dendi. Görüle.

-Alaşehir'de İbrahim Bey Medresesi'nde on beş akça ile müderris olan Süleyman, Mehmed Bey umûmundan mülâzim denilir. Görüle.

-On akça ile Taşköprü'de Şeyh Alâ'eddin Medresesi'nden mülâzim müderris olan Ahmed, Vâsi' İsâ mülâzimidir. Görüle.

-Bursa'da Sarrafiye Medresesi'nde on beş akça ile müderris olan Hacı. Görüle.

-Yevmî on üç akça ile Erzincan'da Darü'l-mu'allim müderrisi olan Sinan sâbıkā Tokat'da Tüz [Düz] Bedreddin Medresesi'nden müderris olmuştur.

Yevmî on akça ile Konya'da Kemâliye müderisinde müderris olan Musa Hatib Kāsım oğlu mülâzimi denildi.

-Yevmî dokuz akça ile Kastamonu'da Koyunlu müderrisi Fazlullâh.

-Kuds-i şerîf'de Dikeniye Medresesi'nden Ladik'de Kāğala Medresesi'ne on beş akça ile müderris olan Yusûf.

-Ankara (silik) medresesinde yirmi akça ile müderris olan Hüseyin

-Konya'da Celâleddin Medresesi'nde on iki akça ile müderris olan Muslihiddin

-Niğde'de Köhne medresesinde müderris olan Ömer Karazâde mülâzim midir? Görüle.

-Yirmi akça ile Mihaliç'de Karaca Paşa hatunu müderrisi olan Musâ.

-Akhisâr'da Sarıca Paşa müderrisi olan Seyfi.

-Bursa'da Türbedâr Medresesi müderrisi olan Bilâl'in mülâzemeti görüle.

-Bafra'da Hacı Murada Medresesi'nde yirmi ile müderris olan Mustafa, Küçük Bedreddin mülâzimi midir? Görüle.

-Bursa'da Arabiyye müderrisi Hasan ve Hasan Paşa müderrisi Ali, Pîr Ahmed Halîfe mülâzimi midir? Görüle.

-Yirmi akça ile Torul kādısı olan Hüsrev ki hâliyâ yirmi beş ile Kürtün kādısı olmuşdur. Görüle.

-On beş akça ile Bacı kazâsından yirmi akça ile Seydigazi kādısı olan Ahmed.

-Kırk akça ile Turgan kazâsından kırk beş ile Yalvaç kādısı olan Pîr Mezîd.

-Karahisâr-ı Sâhib'de Atpazarı Medresesi'nde on üç ile müderris olan Kemâl.

-Karahisâr-ı Sâhib'de Atpazarı Medresesi'nde müderris olan Tâceddîn.

-Otuz akça ile kazâ-i Merzifon'dan ma'zûl olup otuz beş akça ile Belviran kādısı olan Derviş Mehmed.

-Yevmî kırk beş akça ile Samsun kādısı olup sâbıkā Kavak kazâsı zamîme olup elli akça ile kādı olan Gülâbi.

-Yevmî beş akça ile Lapseki kādısı olan Atâullâh ki yerinde beş akça **terakkī** olunmuştur.

-Bender-i Kili kādısı olan Sinân Hâfız Acem i'ânesinden mülâzim denildi.

-Göktepe'de otuz akça ile kādı olan Pîrî.

-Otuz akça ile Yenişehir kādısı olan İsâ.

-Güzelhisâr'da yirmi akça ile kādı olan Muslihiddin.

-Sâbıkâ on beş akça ile Kıbrıs kādısı olup hâliyâ yirmi akça ile Bolu yörüğü kādısı olan Mustafâ.

-Elli akça ile Hazîre kazâsından elli akça Kırşehri'ne kādı olan Mehmed.

-Koçhisâr'dan yirmi akça ile Güzelcehisâr kādısı olan Hayreddin.

-On beş akça ile Eğrigöz kazâsından yirmi akça ile Çak? Kādısı olan Hüseyin.

-Yirmi beş akça ile Çerkeş kādısı olan Abdullâh.

-Kulâksüsü demekle meşhûr Gönen ve Keçiborlu kādısı olan Musâ.

-Otuz beş akça ile Köyceğiz kazâsından kırk akça ile Kula kādısı olan Nureddin.

-Mardin'de Şâh Hatûn müderrisi olan hâliyâ Pazarsuyu kādısı olan Siyâmi, Pîr Ahmed Halîfe mülâzimlerinden midir?

-Erzincan'da Atabeg medresesinde müderris olan Mustafâ ki on beş akça ile Koyulhisâr kādısı olmuşdur.

-Yirmi beş akça ile Kürtün kādısı olan Mustafâ. (30a)

-Söğüd kazâsından kazâ-i Akyazı verilen Mehmed.

- (…) kazâsından (silik).

-Gümüş kazâsında (silik) kazâsı verilen Cafer.

-Elli akça ile Gerger kazâsından altmış ile Ba'albek kādısı olan Ebû'l-leys.

-Rakka kazâsından yirmi beş akça ile Bakras kādısı olan Murtezâ.

-Birecik kazâsından Gönderli kazâsı olan (silik).

-Alâdağ kazâsından Hısn-ı Mansûr kādısı olan Veli.

-Berendi kazâsından Tercîl kādısı olan İsmail.

- (…) kazâsından (…) kādısı olan Alâ'eddîn.

- Menfelut kazâsından kırk akça ile Sis kādısı olan

-Hama kazâsından Mardin kādısı olan Abdüllatif.

-Feyyum? kazâsından (…) kādısı olan Sefer.

Meclise şikâyet edip sonra gelüp da'vâ etmediler anlardır.

-Şemsi Bey oğlu Ahmed meclise gelüp kādıasker Sinân Çelebi Efendi yeni binâ etdiğü ev bana ve karındaşlarıma ḫâlimden mîrâs değmiştir. Ben gā'ib iken vekîl nasb etdi? şâhid ikāmet idüp satun aldık deyü habs idüp hüccet almışlar kat'ân cebrim yokdur. Ben ol zamânda seferdeydim. Ve iki yüz bin akça kıymetlü evimizi yetmiş sikkeden eksiğe aldılar gabn-i fâhişdir bana hayf oldu deyü davâ etdi ba'dehû gelmeyüp ferâğat etdi. Sonra bu fakīr buluşup karındaşım oğlunu benim tarafımdan vekîl ve (…) müşâhid etmişler (…) zarar â'id ola deyü ferâgat etdim dedi.

-Ve bir suhte meclise gelüp Kādıasker Efendi'nin oğlu Hüseyin Çelebi'ye üç vaşak derisi ve üç (…) verdim ve Kādıasker Efendi'nin kendisine elli filori verdim deyü da'vâ [edip] sonra gelmedi.

-Ve Lârende'den Mehmed nâm kimesne gelüp babam fevt oldukda senin kassâmın ki biz Bezircioğlu demekle ma'rûfdur, kısmet ref' olundukdan sonra otuz beş filorim aldı deyü Kādıasker Efendi'den taleb etdikde cevab verüp dedi ki defterimi göre defterde yoğsa kassâm gayr yerde sâkindir ana mektûb gönderüp bilelüm dedi. Yirmi beş filoriye sulh olduğunu Mehmed i'tirâf etdi.

-Şâh Hubân (…) sulbiyye kızı tarafından vekîl gelür Kādıasker Efendi'nin yeni binâ olunan ev bana dahi ḫâlimden ırsla intikāl etmiş evi ben kimesne vekîl etmedim veresiye almadım deyü vekîl etdiği kimesne da'vâ etdirüp ba'dehû gelmedi. Ol dahi karındaşım Ahmed (silik) men' etdi deyü i'tirâf etmiş.

-Bir er kişi bir hâtûnla gelüp Hüseyin Çelebi ki Kādıasker Efendi'nin oğludur, benim babamdan irsle intikāl eden evimi gasb edüp beni kış gününde taşra çıkarup evimi yıkdı taşını alup ve eşcâr-ı müsmiresini kesüp hayf-ı azîm etdi, deyü şikâyet etdi. (…) ikāmet etmek sadedinde iken pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinden hükm-i hümâyûn gelüp şimdi da'vâ istimâ' olunmasın hak talep eden kādıya verüp (…) deyü fermân olundukda te'hîr etdiler.

Ketebehû ez'afü'l-'ibâd

Şeyh Mehmed el-Müderris

Bi-ihda's-Semân

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

Kütüphane Kaynağı

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (TSMK)

Tahkikat Defteri (Mecmû'a-yı Muhâkemât-ı Defter-i Eslâf), R. 1506 Mükerrer.

Kaynak Eserler ve Araştırma Eserleri

Atâ'î, *Hadâ'ikı'l-hakā'ik fî tekmileti'ş-Şakā'ik*, haz. A. Özcan, İstanbul 1979.

Beyazıt, Yasemin, *Osmanlı İlmiye Mesleğinde İstihdam (XVI. Yüzyıl)*, TTK, Ankara 2014.

Emecen, F. M., *Kanuni Sultan Süleyman*, Ankara 2022.

Gel, M., "Kanunî Devrinde Vüzerâ Gölgesinde Vakfa İlave Mülkün Satışı Üzerine Hukukî Tartışma: Da'va-yı Asiyâb", *Belleten*, LXXXVII/280 (2013), s. 927-953.

Gelibolulu Mustafa Âlî, *Mevâ'idü'n-nefâ'is fî kavâ'idi'l-mecâlis*, haz. Mehmet Şeker, TTK, Ankara 1997.

Koçi Bey Risâlesi, haz. Yılmaz Kurt, Ankara 2021.

Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, haz. Mehmet İpşirli, Ankara 1999.

Yurdaydın, H. G., *Matrakçı Nasuh*, Ankara 1963.